

Oppdragsrapport nr. 9 - 2004

Randi Lavik

Grensehandel Sverige og Danmark 2004

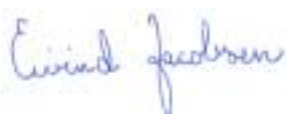
3. kvartal juli, august og september 2004

SIFO

© SIFO 2004
Oppdragsrapport nr. 9 - 2004

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen
0405 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporten er lagt ut på internett for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

Tittel Grensehandel Sverige og Danmark 2004. 3. kvartal juli, august og september 2004	Antall sider 53	Dato 18.10.2004
Forfatter(e) Randi Lavik	Prosjektnummer 11-2002-10	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Næringsmiddelbedriftenes Landsforening		
Sammendrag Nordmenn handler andre varer i Sverige enn i Danmark. I Sverige er det en større andel som handler kjøtt, meierivarer og andre matvarer, mens i Danmark er det relativt flere som handler vin og brennevin. Det ser ut som om man handler i gjennomsnitt for et mindre beløp for dagligvarer i Sverige nå enn tidligere. Det er også noen færre som handler kjøtt, meierivarer og andre matvarer. I tillegg har Systembolagene i Sverige hatt redusert omsetning av alkohol til nordmenn. Produktgrupper som synes å ha økt siden 2001, er godterier/sjokolade, øl og mineralvann. Smuglervirksomheten av alkohol og tobakksvarer synes å ha økt. 7 prosent sier også at de har smakt hjemmebrent eller smuglervarer i løpet av de siste tre måneder.		
Stikkord Grensehandel, Mat, Alkohol, Smugling		

Grensehandel Sverige og Danmark 2004

3. kvartal juli, august og september 2004

av

Randi Lavik

2004

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
postboks 4682 Nydalen, 0405 Oslo

Forord

Dette prosjektet om grensehandel er på oppdrag fra NBL (Næringsmiddelbedriftenes landsforening). Dataene er samlet inn av TNS Gallup i første del av oktober 2004. Utvalget på 1877 respondenter er landsdekkende, 18 år og eldre. Intervjuingen foregikk pr telefon. Undersøkelsen skulle omfatte grensehandel til Sverige, Danmark og Finland, men Finland hadde i denne omgang for få observasjoner til at vi kan si noe om disse.

Innhold

Forord.....	5
Innhold	7
Sammendrag.....	9
1 Innledning	13
1.1 Metode	14
2 Statistikk; prisforskjeller, grensehandel med alkohol, smugling og valuta	15
2.1 Prisforskjeller	15
2.2 Grensehandel av alkohol i Sverige.....	19
2.3 Smugling.....	20
2.4 Valuta.....	24
3 Grensehandel i Sverige og Danmark	27
3.1 Andel som grensehandler.....	27
3.2 Antall handleurer	29
3.3 Handlebeløp	30
3.4 Hva man handler og hvor mye	30
3.5 Uregistrert forbruk av alkohol.....	32
3.6 Hvem grensehandler?.....	34
3.7 Hvem har handlet hva	34
4 Endret grensehandel til Sverige?	39
Litteratur.....	45
Vedlegg	47

Sammendrag

I første del av oktober 2004 ble et sannsynlighetsutvalg på 1877 personer 18 år og eldre intervjuet over telefon om grensehandel til Sverige, Danmark og Finland i løpet av de siste 3 månedene. Antall respondenter som grensehandler i Finland er så få i antall, at de ikke foreløpig kan analyseres. (Få som kommer med i en representativ undersøkelse fordi det bor relativt få personer i for eksempel Finnmark).

Grensehandel er prissensitiv

Det er de store prisforskjellene mellom Norge på den ene siden, og Sverige, Finland og Danmark på den andre siden som bidrar til en omfattende grensehandel. Spesielt kjøtt, godterier/sjokolade, mineralvann, alkohol og tobakk holder svært mye høyere priser i Norge enn i de andre landene. Dette er også typiske grensehandelsprodukter.

Grensehandelsproduktene er også prissensitive, så når prisforskjeller minker eller øker mellom to land, kan dette registreres i endret grensehandel. For eksempel så vi at grensehandel av brennevin kjøpt på Systembolaget i Sverige har gått ned fra 2002 til 2003. Prisforskjellene på brennevin mellom Norge og Sverige er pr oktober 2004 ubetydelig. Dette skyldes at avgiftene på brennevin har gått ned, samt at den norske kronen ble svekket i perioden. Også i Danmark er det registrert endring i grensehandelen. Da Danmark reduserte brennevinsavgiften, samt reduserte en del andre avgifter 1. oktober 2003, ble danskenes grensehandel i andre land redusert.

Nordmenns grensehandel forskjellig i Sverige og Danmark

33 prosent hadde handlet varer i Sverige i løpet av siste 3 mnd for å ta med hjem, mens tilsvarende tall for Danmark var 11 prosent. Dette gjelder altså hele befolkningen. Mens andelen fra Østlandet er overrepresentert som grensehandlere i Sverige (45 prosent fra Østlandet har handlet i Sverige), er det en stor andel som kommer fra Agderfylkene som handler i Danmark (31 prosent fra Vest-Agder). Østfold er det desidert største grensehandelsfylket der 80 prosent hadde handlet varer i løpet av de siste 3 mnd i Sverige, og i gjennomsnitt hadde de handlet 5,1 gang, sammenlignet med gjennomsnitt for hele landet på 2,7 ganger.

I gjennomsnitt handler nordmenn like mye i dagligvarer i både Sverige og Danmark (1001 NOK i Sverige og 1017 NOK i Danmark). Det totale handlebeløp, dvs når vi inkluderer også andre varer, er større i Danmark enn Sverige (1899 NOK i Sverige og 2553 NOK i Danmark). Dette skyldes at man handler andre produkter i Danmark enn i Sverige. Det er blant annet flere som handler alkohol i Danmark enn i Sverige.

I Sverige handler man dagligvarer som kjøttvarer inkl kylling, godterier, øl og mineralvann og meierivarer. I Danmark er det langt flere som handler vin og brennevin. Derfor er totalbeløpet større i Danmark enn i Sverige. Det er grunn til å tro at mens man reiser til Sverige for først og fremst å handle dagligvarer, og dessuten handler man alkohol hvis det passer, mens i Danmark handler man alkohol, og så tar man

med seg dagligvarer i tillegg. Det er også grunn til å tro at Danmarksturene i større grad er kombinasjon av handel og tur enn i Sverige, uten at vi vet dette helt sikkert. Det er en like stor andel som handler tobakk og sigaretter i både Sverige og Danmark. Sigaretter og tobakk er en grensehandelsvare som er svært sentral og fungerer som en spesiell lokkevare for dem som røyker. Langt flere handler disse produktene sammenlignet med dem som røyker. Det er også flere fra andre steder enn Østlandet som handler tobakk og /eller sigaretter siste gang de handlet i Sverige (51 prosent fra Østlandet, 58 prosent fra ellers i landet).

Hvem grensehandler i Sverige og Danmark?

Alder har ingen betydning om man hadde handlet i verken Sverige eller Danmark. Kjønn var heller ingen forskjell for Danmark, men noen flere menn hadde handlet i Sverige. Dette tyder egentlig på at grensehandel er et husholdsprosjekt. Tidligere har vi funnet at det som oftest er flere i familien, eller sammen med venner, som er med på disse handleturene. Til Danmark var det noe overvekt av personer med lav utdanning, mens til Sverige var det noe overvekt av respondenter med lav familieinntekt.

Hva som handles varierer imidlertid med de sosiale bakgrunnsvariablene. Flere menn enn kvinner handler brennevin, øl og snus. Med økende alder øker sannsynligheten for at man kjøper kjøtt og meierivarer, mens yngre handler øl, cider, mineralvann, sigaretter, snus og sjokolade/godterier. Utdanning har betydning for kjøp av vin og brennevin der de med høyere utdanning oftere kjøpte disse produktene enn de med lavere utdanning. Kjøp av sigaretter og tobakk hadde sterk sammenheng med utdanning, der de med lavere utdanning hadde svært mye høyere sannsynlighet for å handle disse produktene enn de med høyere utdanning. Inntekt viste noenlunde samme tendenser som utdanning, at de med høyere inntekt handlet spesielt vin, mens de med lavere inntekt oftere handlet sigaretter og tobakk.

Har grensehandelen til Sverige endret seg?

Av sammenlignbare tall kan det se ut som om grensehandelen til Sverige har gått ned den senere tid. I januar 2003 (siste seks måneder) var gjennomsnittlig handlebeløp av dagligvarer for respondenter fra Østlandet (Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold og Telemark) på kr 1.337, i januar 2004 var sammenlignbart beløp på 1,298 kroner, mens oktober 2004 var tilsvarende handlebeløp på 1.007 kroner. Selv om gjennomsnittlig handlebeløp for dagligvarer har gått ned, behøver dette i seg selv ikke bety at grensehandelen totalt sett har gått ned. Denne gangen har vi ikke sammenlignbare tall som kan fortelle om andelen som handler dagligvarer har endret seg, eller om hyppigheten har endret seg¹. Østfold har derimot vært stabil i gjennomsnittlig handlebeløp dagligvarer, mens for alle de andre østlandsfylkene er gjennomsnittsbeløpet redusert. Når vi ser disse tallene i sammenheng med salg fra Systembolaget til nordmenn som også har gått ned i perioden, samt at kjøpmennene på Svinesund rapporterer om redusert salg, kan dette indikere en nedgang i grensehandelen til Sverige.

Hvilke produkter man handler i Sverige har vært relativt stabil de siste årene. Enkelte produktgrupper er likevel redusert noe. Kjøtt og kylling ligger fortsatt på topp, en produktgruppe 87 prosent fra Østlandet hadde kjøpt sist de var i Sverige, sammenlignet med 94 prosent i januar 2004. Også meierivarer og andre matvarer er det nå en mindre andel som har kjøpt. Dette kan forklare hvorfor gjennomsnittlig handlebeløp for dagligvarer nå er redusert. Produktgrupper som synes å ha økt siden 2001, er godterier/sjokolade, øl og mineralvann.

---

¹ Fordi vi denne gangen spurte om de siste tre månedene, mens vi tidligere har spurt om de siste seks månedene.

Omsetning av alkohol fra Systembolagene langs grensen har gått ned på alle typer alkohol fra januar til august 2003 til januar til august 2004. Brennevinsalget i antall liter har gått ned med 23 prosent, mens vin har gått ned med 14 prosent. Nedgang i omsetning fra Systembolagene til nordmenn kan også være en mulig forklaring på at gjennomsnittlig handlebeløp for dagligvarer som nordmenn har kjøpt i Sverige har gått ned. Hvis man i mindre grad handler på Systembolaget, oppsøker man kanskje færre dagligvarebutikker i området, noe som igjen kan føre til at man totalt handler færre dagligvareprodukter.

Samlet tyder disse opplysningene på at grensehandelen til Sverige er gått ned. I tillegg til det vi allerede har nevnt, kan det være flere grunner til dette. Den norske kronen er svekket siden 2002, og dermed blir prisforskjellene mindre, selv om de fortsatt er store på en del varer. På andre varer er de nesten fraværende. Det er i dag ubetydeligere prisforskjeller på brennevin mellom Norge og Sverige, noe vi tror er forklaring på hvorfor salg til nordmenn fra Systembolag langs grensen har gått ned. I Danmark derimot har prisene på brennevin gått drastisk ned, og det kan tenkes at noe av grensehandelen som tidligere var i Sverige nå foregår i Danmark, uten at dette kan dokumenteres. Utlendingers grensehandel i Danmark har imidlertid økt. Blant disse finner vi nok både nordmenn og svensker.

Andre grunner til redusert grensehandel til Sverige kan være omfattende veiarbeider i forbindelse med omlegging av E6 og ny Svinesundsbro. Dessuten har Nordby vært under ombygning med en utvidelse av kjøpesenteret der. Tilgjengeligheten har i perioder vært noe kaotisk. Kanskje kan dette ha ført til at man har oppsøkt færre butikker i Strømstad kommune. Andre forklaringer kan muligens være stor mediefokus på pris her i Norge, blant annet med etablering av Lidl, og at konkurransen i Norge er skjerpet.

Illegale distribusjonskanaler

Mye tyder på at den illegale innførselen kan ha økt. Tollvesenet har økt antall beslag av brennevin, vin, øl, sigaretter og røyketobakk (fra pr 30/9-03 til pr 30/10-04). Økningen i antall beslag er 115 prosent for tobakk, 64 prosent for vin, 52 prosent for sigaretter, 44 prosent for brennevin og 41 prosent for øl. Økningen for tobakksbeslag er så stor at den kan muligens sees i sammenheng med den sterke avgiftsøkningen pr 1. januar 2004 på denne varen. Mengder pr beslag har gått ned for brennevin, øl og tobakk. Dette kan bety en økning i småsmugling. Mengde pr beslag har gått opp for vin og sigaretter. Dette kan indikere en økning av storsmuglere, dvs den organiserte smuglervirksomheten. For spritsmuglingen (over 60 %) synes bunnen å ha falt ut av markedet etter metanolskandelene i 2002 og 2003. Økte beslag kan også ha sammenheng med økte kontroller fra Tollvesenet. Det spørres likevel om økningen i kontroller har vært like stor som den relative økningen i antall beslag.

Vi stilte ellers spørsmål til alle, også de som ikke hadde grenshandelt, om bruken av ulovlig alkohol som hjemmebrent og smugling. På spørsmål om de eller noen i husstanden hadde drukket alkohol i form av hjemmebrent eller smuglervarer, svarte 7 prosent bekreftende på dette. Flere menn enn kvinner hadde drukket dette, flere yngre enn eldre og flere med lavere utdanning enn høyere utdanning (under forutsetning av at det var respondenten selv som hadde drukket disse produktene). Siden slike spørsmål ofte blir systematisk underrapport, kan vi derfor anslå at minst 140.000 hushold var det blitt drukket hjemmebrent og eller smuglervarer i løpet av de siste 3 mnd.

1 Innledning

Grensehandelen med Sverige, Danmark og Finland har i lengre tid vært relativt omfattende selv om det har vært vanskelig å anslå det totale omfang.

Grensehandelens begrunnelse er først og fremst pris. Prisforskjellene er generelt store mellom Norge på den ene siden, og Sverige, Danmark og Finland på den andre (Lavik 2003, Lavik 2004). På enkelte varegrupper er de spesielt store. Disse varene er igjen typiske grensehandelsvarer, spesielt kjøtt og kyllingprodukter, alkoholfri drikke, alkohol og tobakksprodukter. Det er flere grunner til de store prisforskjellene. Generelt er kostnadsnivået høyere i Norge enn andre land, topografien, avstander og spesielle værforhold gjør at produksjon og distribusjon av varer faller noe dyrere her enn i andre land. Disse forholdene er likevel ikke det som slår sterkest ut. Når det gjelder landbruksprodukter er det landbrukspolitikken med et kostbart landbruk som sammen med et sterkt importvern bidrar til høye priser innenlands. På andre varer med store prisforskjeller har Norge også store særavgifter på enkelte produkter; som alkoholavgift, tobakksavgift, sjokoladeavgift, avgifter på alkoholfri drikke, drikkevareemballasje og grunnavgift på engangsemballasje, etc.

Endring i prisforskjeller er sensitiv for grensehandel. Når grensehandelen til Sverige har økt på 90-tallet og begynnelsen av 2000, skyldes det at prisforskjeller på mat generelt, og spesielt kjøtt mellom Norge og Sverige har økt i perioden (Lavik 2003). Det er også vist at når prisforskjeller på alkohol øker mellom Norge og Sverige, øker også grensehandelen mellom de to landene (Lund et al 1999). Endringer i prisforskjeller på alkohol skyldes som regel endringer i avgifter og/eller endring i valutaforhold. I 2002 ble brennevinsavgiften redusert med 15 prosent og ytterligere 9 prosent i 2003 (NOU 2003). I tillegg ble den norske kronen i forhold til den svenske svekket i perioden 2002 til 2003. Dette førte til at prisforskjellene mellom brennevin i hhv Norge og Sverige ble svært liten (Lavik 2003), noe man igjen kan lese av på statistikk over Systembolagets salg til nordmenn ved 20 utsalg langs grensen². I 2002 og 2003 gikk brennevinssalget fra Systembolaget til nordmenn ned. Også i spørreundersøkelser fremgår det at man vil handle mer dersom nabolandene setter ned prisene på alkohol vesentlig. I en undersøkelse gjennomført høsten 2004, ville 24 prosent grensehandle mer alkohol og 13 prosent ville handle mer kjøtt (Norstat 2004).

Det er selvsagt ikke bare avgiftene som Norge setter som har innvirkning på grensehandelen. Det får også konsekvenser når de andre landene endrer sine avgifter, slik som Danmark satte ned sine brennevinsavgifter 1. oktober 2003 med 43,75 danske kroner pr liter 40%, Finland satte ned brennevinsavgiften mars 2004, og i Sverige er det i gang en diskusjon om hva de skal gjøre med alkoholavgiftene. Begrunnelsen for de andre landene for å sette ned alkoholavgiftene er nettopp hensyn til grense-

---

² Kilde: Systembolaget/VBF

handelen. Mens svenskene handler i Danmark, reiser danskene til Tyskland. Nordmenn reiser altså både til Sverige, Danmark og Finland.

Et annet forhold som påvirker grensehandelen er som nevnt valutamessige forhold. Høsten 2002 var den norske kronen svært sterk i forhold til blant annet svensk valuta. Dette førte igjen til at nordmenn fikk mye mer for pengene når de handlet i Sverige, dvs at prisforskjellene ble større. En reduksjon av merverdiavgiften på mat, fra 24 prosent til 12 prosent, som ble innført i Norge 1. juli 2001, skulle demme opp for grensehandelen, men effekten av denne forsvant i og med den sterke kronen.

Det er ønskelig med fortløpende undersøkelser for å kartlegge grensehandelen over tid. Det er viktig å få med alle de tre sentrale grensehandelslandene som berører Norge, som Sverige, Danmark og Finland. Verken priser, avgifter og valuta har lik utvikling i disse landene, og vi ønsker å kunne følge med i evt avgiftsendringer, endringer i valuta, eller andre politiske endringer, for å se om dette kan avleses i endringer i grensehandelen.

1.1 Metode

Første undersøkelse ble foretatt i begynnelsen oktober 2004 av TNS Gallup. Vi spurte om grensehandel i løpet av de tre siste månedene (juli, august, september). Tidligere har vi gjort tilsvarende undersøkelser, men tidsperioden har da vært lengre, i løpet av de siste 6 mnd (Lavik og Dulsrud 2000, Lavik 2003, Lavik 2004). Siden vi også ønsket å kartlegge volum av enkelte produktgrupper, håpet vi å få mer pålitelige svar dersom de ikke behøvde å huske så langt tilbake. Dette gjaldt for så vidt de andre spørsmålene også. 1877 personer 18 år og eldre er intervjuet over telefon. Utvalget er et sannsynlighetsutvalg, og vektet på alder, kjønn og region for at det skal bli mest mulig representativt.

Spørsmålene gikk i all hovedsak ut på

- om de har handlet
- hva de har handlet
- volum på enkelte av produktene.
- hvor mye dagligvarer de evt. har handlet for
- hvor mye de har handlet for totalt

Spørreskjemaet er gjengitt i vedlegg 1.

Finland kan antakeligvis ikke analyseres kvartalsvis, men pr halvår eller pr år.

Det er ønskelig å gjennomføre undersøkelsen fire ganger i året, og da spørre om de siste 3 måneder. Det vi si at undersøkelsen må minst gå i to uker, med et bruttoutvalg av en vesentlig størrelse. Siden vi spør om de siste 3 mnd, vil vi få færre som har grensehandlet enn det vi får når vi spør om de siste 6 mnd. Denne undersøkelsen kan derfor ikke uten videre sammenlignes med de tidligere.

Hvis noen av respondentene har vært i flere land, velges det siste til å spørre mer detaljert etter produkter.

2 Statistikk; prisforskjeller, grensehandel med alkohol, smugling og valuta

2.1 Prisforskjeller

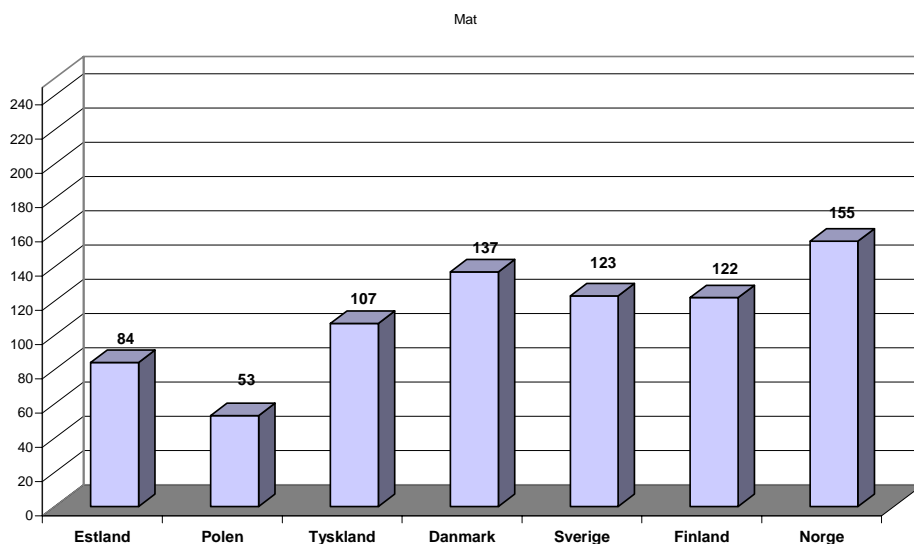
Prisforskjeller mellom Norge og de andre landene er hovedgrunnen til grensehandel. Vi gir her en oversikt over prisforskjeller på enkelte produktgrupper i 2003, med EU25 som gjennomsnitt (=100). Vi har tatt et utvalg av land, Estland, Polen, Tyskland, Danmark, Sverige, Finland og Norge. Norge grensehandler i Finland, Danmark og Sverige, Finland grensehandler i Estland, Sverige grensehandler i Danmark, Danmark grensehandler i Tyskland, mens Tyskland grensehandler i Polen.

Noen land har altså både "inngående" og "utgående" grensehandel. Skatteministeriet i Danmark har akkurat publisert en rapport om grensehandel, der de konkluderer med at grensehandelen nå er i balanse, der danskenes samlede grensehandel i utlandet er omtrent lik utlendingenes grensehandel i Danmark (Skatteministeriet, Rapport om grænsehandel 2004)³. Danskenes grensehandel i utlandet har gått ned, mens grensehandelen av utlendingers kjøp i Danmark har gått opp. Litt over 9 milliarder danske kroner går ut, og like mye kommer inn. Tidligere hadde danskenes grensehandel i utlandet vært større enn grensehandelen av utlendinger i Danmark. Dette endret seg etter at man reduserte brennevinsavgiften 1. oktober 2003 med 43,75 danske kroner på en liter 40 % spiritus, man har reduserte sigarettavgiftene, lavere sodavannsavgift, lavere avgift på øl og sodavannsemballasje og omlegning av ølavgiften.

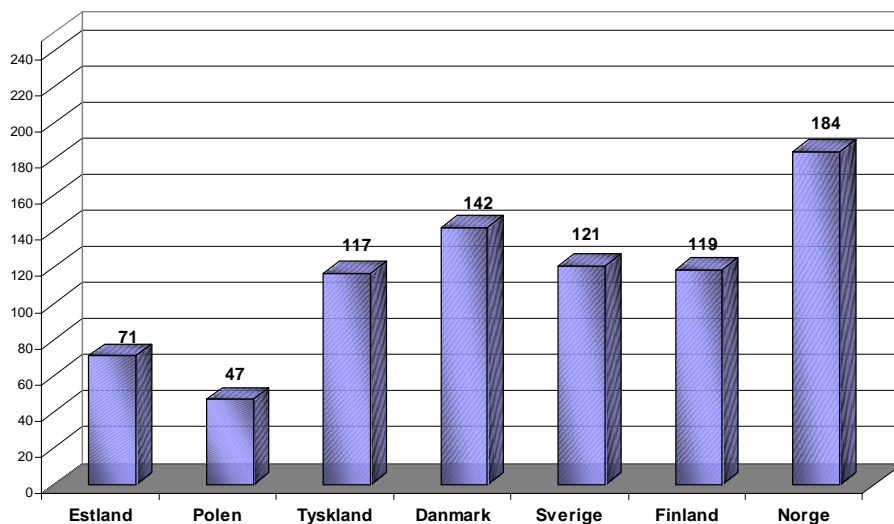
Når vi ser på prisnivået for mat er Norge i gjennomsnitt 55 prosent dyrere enn EU-gjennomsnitt, mens Danmark ligger 37 prosent høyere, noe høyere enn for Sverige og Finland (Danmark har 25 prosent merverdiavgift også på matvarer, Finland har 17 prosent på mat, mens Sverige og Norge har 12 prosent på mat – pr november 2004).

---

³ www.skat.dk

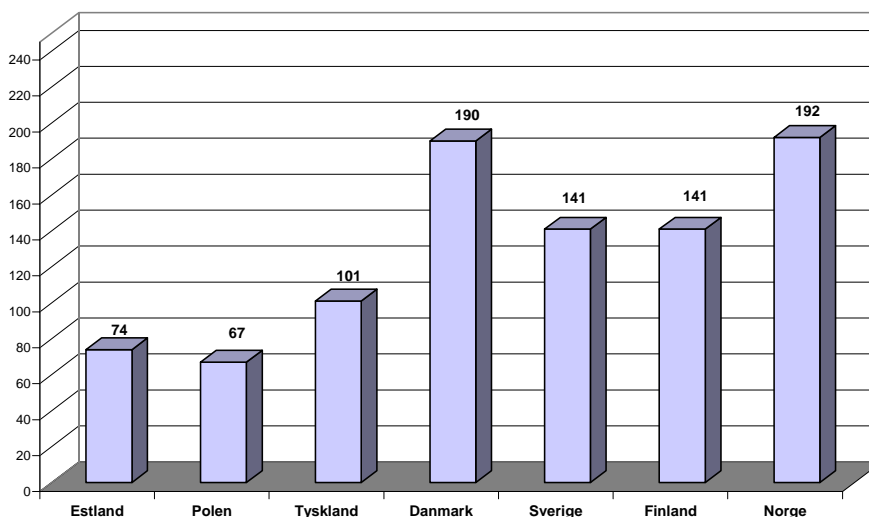

Figur 2-1: Prisnivå MAT 2003 EU25=100 (Eurostat)

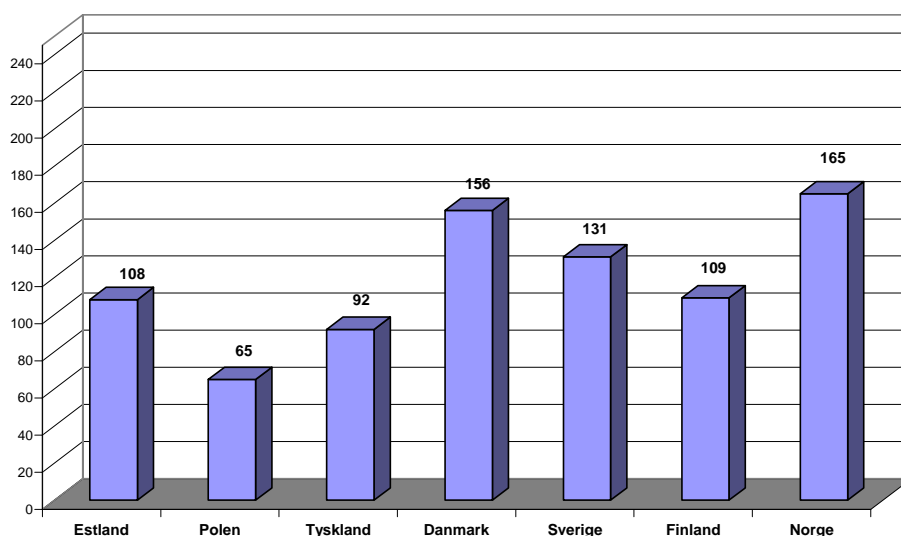
Figur 2-2: Prisnivå kjøtt 2003 EU25=100 (Eurostat)

For kjøttvarer er imidlertid forskjellene større. Her er Norge 84 prosent høyere enn EU-gjennomsnitt, mens Polen er 53 prosent (100 – 47) lavere enn EU-gjennomsnitt.

Figur 2-3: Prisnivå 2003 Mineralvann, juice EU25=100 (Eurostat)

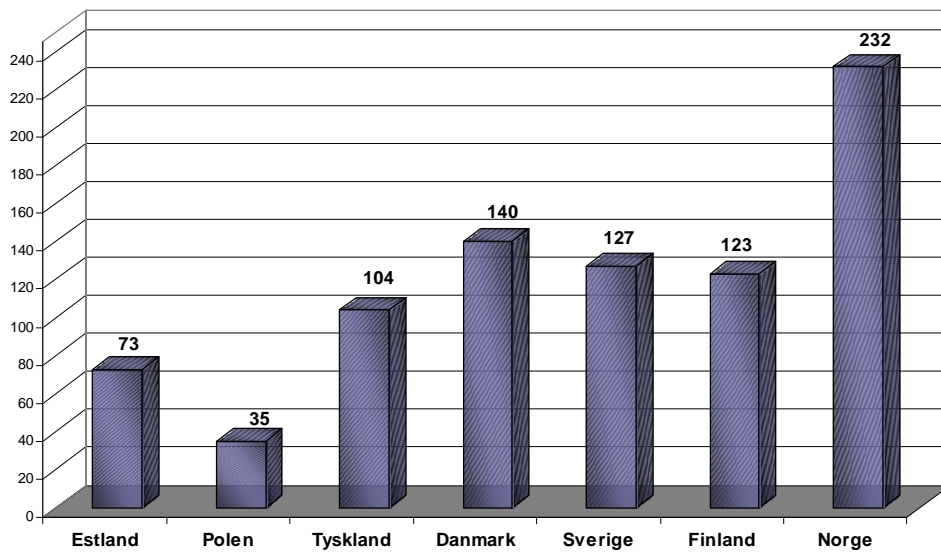
Mineralvann og juice er Norge og Danmark omtrent likt i forhold til EU, en av grunnene til at danskene har grensehandlet dette i Tyskland (Skatteministeriet 2004). Sammenlignet med Sverige, er denne gruppen 27 prosent lavere i Sverige enn i Norge. Enkelte produkter er imidlertid svært mye billigere i Sverige, som f.eks Coca Cola på boks⁴. Dette er en typisk grensehandelsvare.

Figur 2-4: Prisnivå "Sukker, syltetøy, honning, sjokolade, konfekt" 2003 EU25=100 (Eurostat)

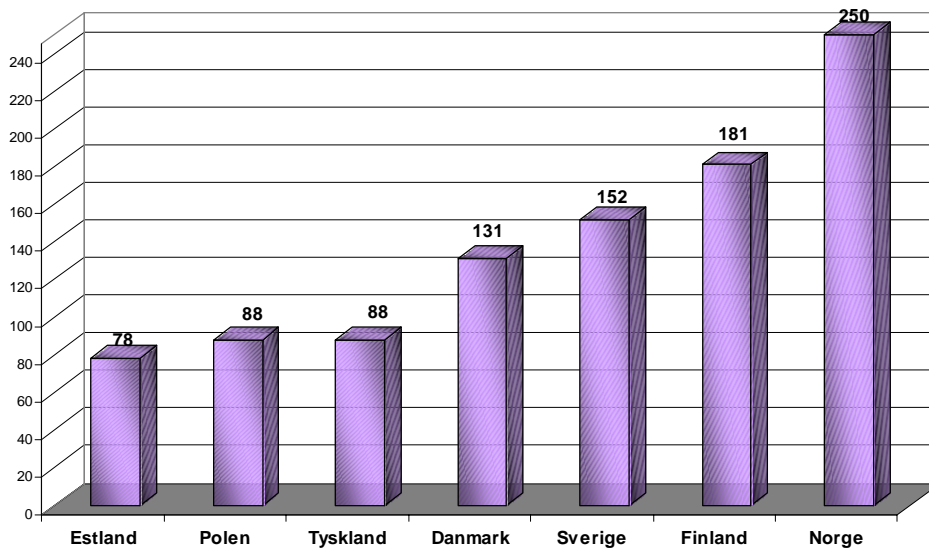
Sjokolade og sukkerprodukter er også dyrere i Norge enn de andre landene, 65 prosent høyere. Også Danmark er relativt høyt.

⁴ Fremskrevne tall for februar 2004, viser at en Coca Cola boks i Strømstad kostet i gjennomsnitt 3,27 NOK (ett brett med 24 bokser), mens i Norge var prisen i gjennomsnitt kroner 9,90. Dette betyr at Coca Cola bokser er 67 prosent billigere i Sverige enn i Norge.

Figur 2-5; Prisnivå tobakk 2003 EU25=100 (Eurostat)

Tobakk er en produktgruppe som er svært prissensitiv og en viktig grensehandelsvare. Danmark ligger over Tyskland og Norge ligger godt over alle, 132 prosent høyere enn EU-gjennomsnitt. Nå er den enda høyere ettersom man i Norge økte tobakksavgiften betydelig fra 1. januar 2004.

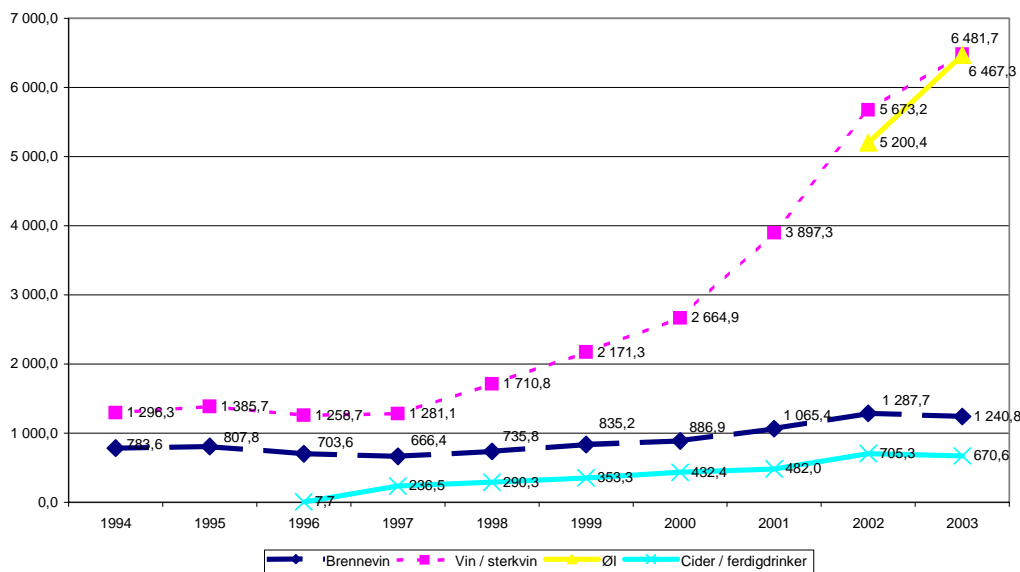
Figur 2-6; Prisnivå alkohol 2003 EU25=100 (Eurostat)

Alkohol er en annen viktig grensehandelsvare. Her er Norge igjen på topp, etterfulgt av Finland, Sverige, Danmark, Tyskland, Polen og Estland. Dette nivået har også nå endret seg fra 2003, ettersom Danmark reduserte brennevinsavgiften 1. oktober 2003, og Finland reduserte den i mars 2004. Norge hadde redusert sine brennevinsavgifter tidligere. I 2002 ble de satt ned til 5,98 kr/pr volumprosent og liter fra 7,04 i 2001, og ble ytterligere satt ned til 2,44 kr /pr volumprosent og liter (Stortingsproposisjon nr 1 2002-2003).

Selv om det ser ut som det er stor forskjell mellom prisnivået i Norge og Sverige (152/250), i gjennomsnitt 39 prosent lavere i Sverige enn i Norge i 2003, er forskjellen i brennevinsprisene ikke spesielt store. På et utvalg av 10 identiske brennevins typer, var disse i gjennomsnitt 12 prosent lavere priser i Sverige enn i Norge mars 2004, mens et utvalg på 15 identiske vintyper var i gjennomsnitt 31 prosent lavere (Lavik 2004b). Når det gjelder øl er det derimot mye billigere i Sverige. En lettøl boks kostet i gjennomsnitt kr 4,19 i Strømstad februar 2004, sammenlignet med kr 11,10 i Norge, dvs 62 prosent billigere i Sverige enn i Norge, mens en boks øl (Folkøl) i Sverige kostet kr 7,70 i Strømstad og kr 22,76 i Norge, dvs 66 prosent lavere i Sverige enn i Norge (litt forskjellig volum prosent).

Prisforskjeller på typiske grensehandelsvarer mellom Norge og Sverige er forøvrig fortsatt ganske stor. I gjennomsnitt var 50 typiske grensehandelsvarer 42 prosent lavere i Strømstad enn i Norge i februar/mars 2004 (fremskrevet) (Lavik 2004b). Fjørfe var 60 prosent lavere, bearbeidet kjøtt var 49 prosent lavere, svin 44 prosent lavere, storfekjøtt 43 prosent lavere, meierivarer 20 prosent lavere, mens andre varer var 50 prosent lavere (Coca cola, sigaretter, tobakk, te etc) (Lavik 2004b).

2.2 Grensehandel av alkohol i Sverige

Tabell 2-1: Salg til nordmenn ved Systembolagets 20 utvalg langs grensen, 1000 liter⁵ (definert som "mersalg" når vanlig svensk per-capita salg er fratrukket). Kilde: Systembolaget/VBF

Grensehandel til Systembolaget i Sverige har økt mer eller mindre dramatisk fra 1994 til 2003 for de fleste alkoholvarerne. Vin og sterkvin har økt mest, men også øl har et omfattende innslag. Brennevin og cider har også økt, men ikke i samme grad som vin og øl. Brennevin gikk ned fra 2002 til 2003, noe som skyldtes at Norge satte ned brennevinsavgiften, samt at kronkursen ble svekket. Dette førte til at prisforskjellene mellom Norge og Sverige på brennevin for tiden er ubetydelig.

⁵ Definert som "mersalg" når vanlig svensk per-capita salg er fratrukket. Metoden for disse målingene innebærer å sammenlikne Systembolagets salg per innbygger i grenseommunene og i Midt-Sverige. Det ekstra salget per innbygger ved Systembolaget langs grensen utgjør norsk grensehandel. www.vbf-org.no

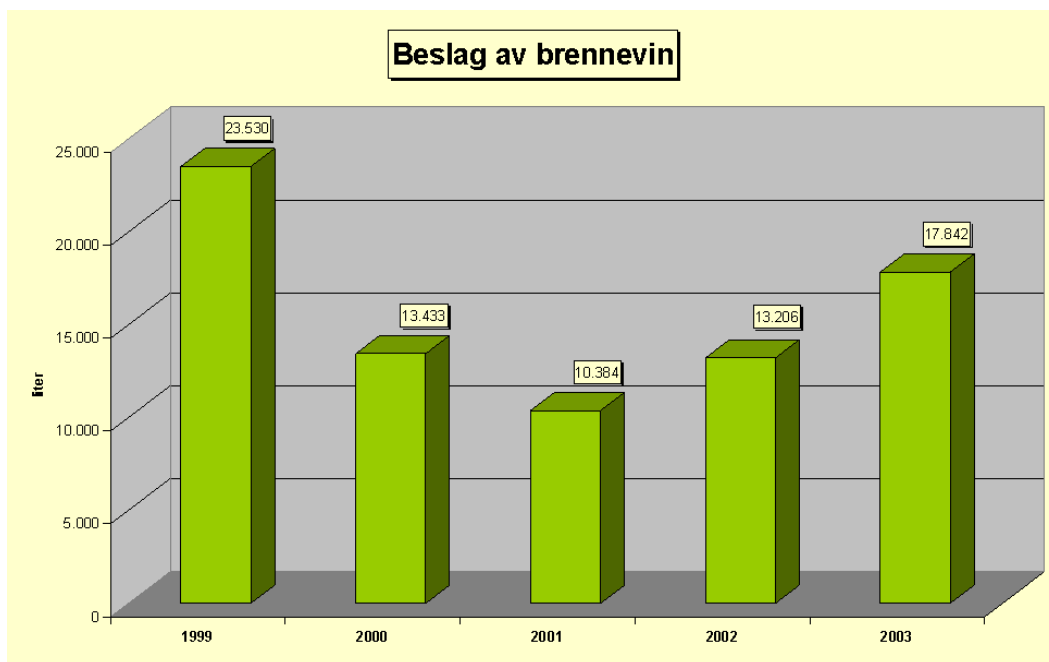
Tabell 2-2: Norsk grensehandel med alkohol fra Systembolag langs grensen i Sverige fra januar til september, 2003, 2004 (Kilde: www.vbf-org.no)

1000 liter	2003	2004	Endring
Brennevin	929	720	-23
Vin/ sterkvin	4992	4305	-14
Øl	5420	5155	-5
Cider/ferdigdrinker	1122	879	-22
Total alkohol liter (ren alkohol)	1298	1106	-15

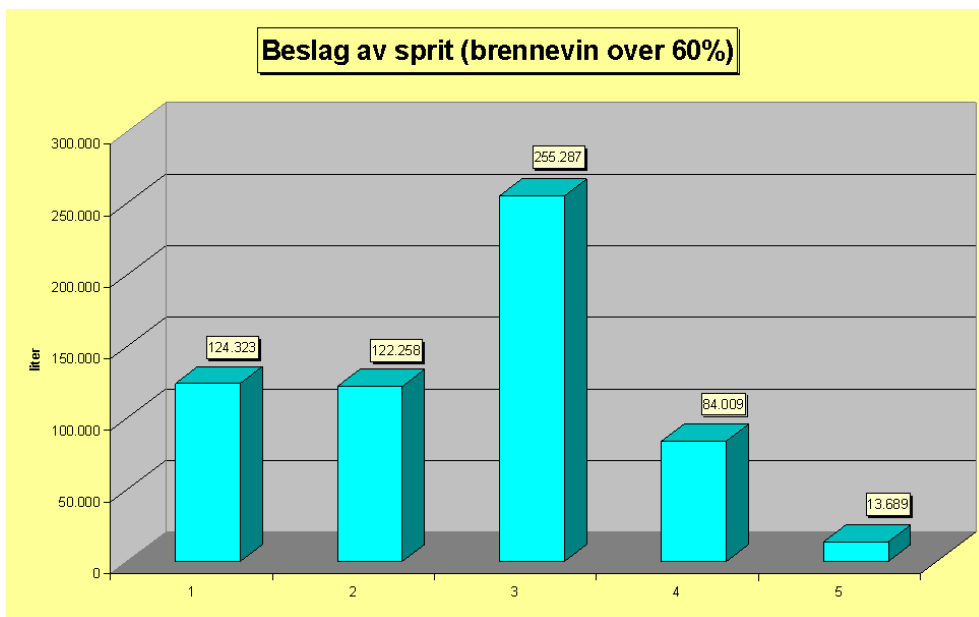
Aller siste oversikt viser at salg av alle typer alkohol har gått ned ved Systembolagene som betjener norske kunder, men størst er nedgangen for brennevin. Det er grunn til å tro at det er de reduserte prisforskjellene på spesielt sterkvin og brennevin fra 2000 til 2002 (NOU 2003) som kan forklare nedgangen, samt at fra høsten 2002 har den norske kronen blitt svekket, noe som fører til at prisforskjellene blir mindre.

2.3 Smugling

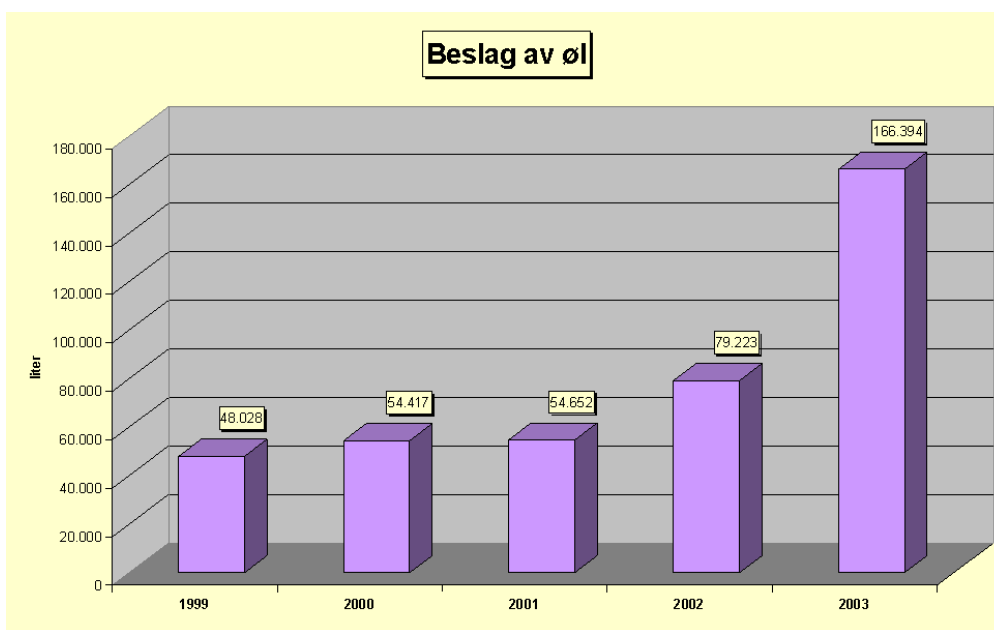
Smugling, målt med de beslag Tollvesenet har foretatt, er den illegale innførsel av varer. Smugling er også et resultat av store prisforskjeller.

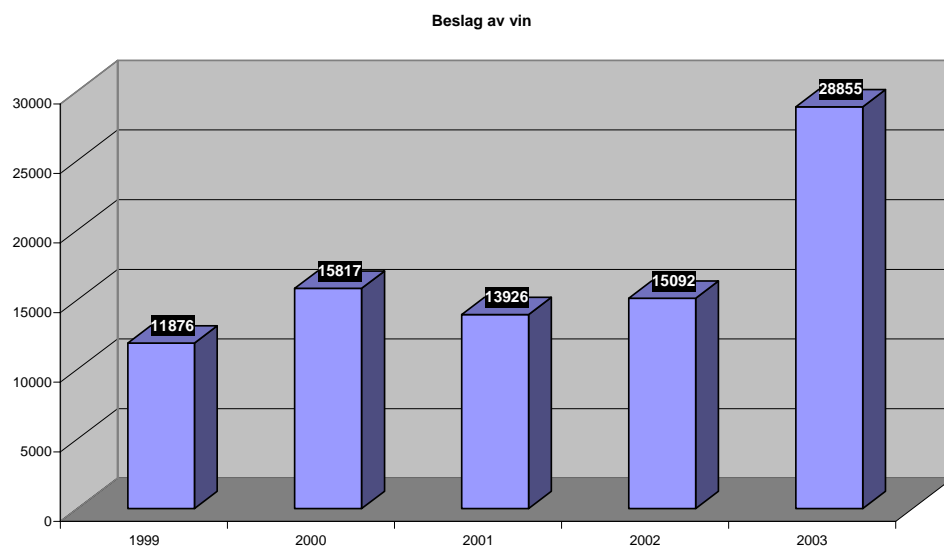
Figur 2-7: Beslag av brennevin (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

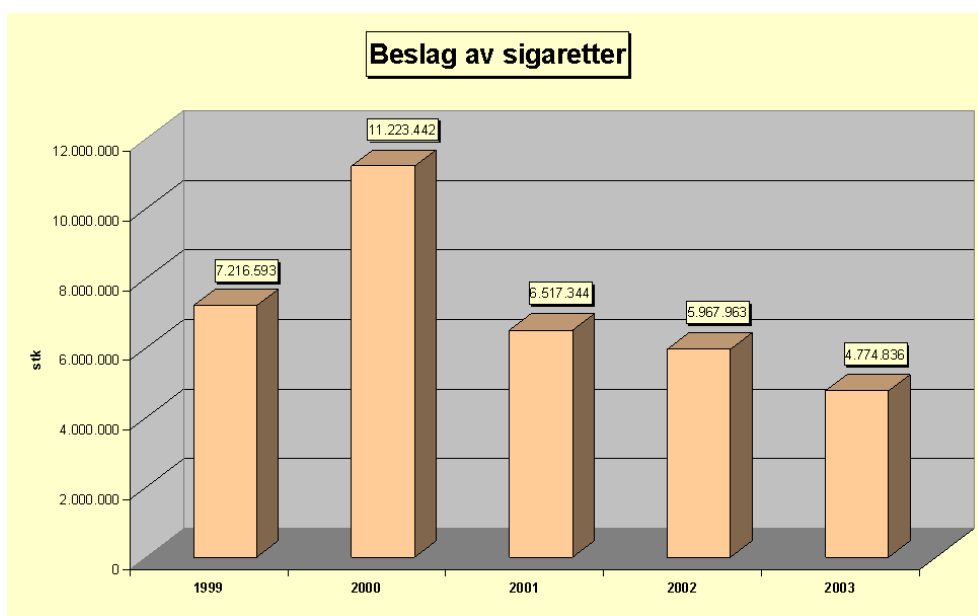
Figur 2-8: Beslag av sprit (over 60 %) 1=1999, 2=2000, 3=2001, 4=2002, 5=2003 (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

Figur 2-9: Beslag av øl (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

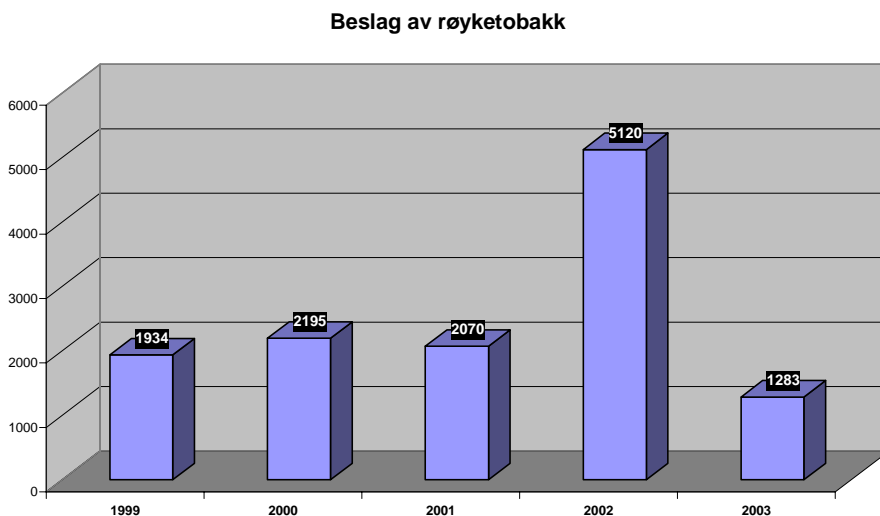

Figur 2-10: Beslag av vin. (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

Figur 2-11: Beslag av sigaretter. (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

Figur 2-12: Beslag av røyketobakk. (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

Siden 2000 har beslag av brennevin, øl og vin økt betraktelig, mens spritbeslagene er drastisk redusert. Dette skyldes at bunnen har gått ut av spritmarkedet etter omsetning av metanol i 2002 og 2003, med påfølgende mange dødsfall. Dette har ført til at smuglervirksomheten nå er gått over til øl, vin og brennevin.

Beslag av både sigaretter og tobakk er også redusert i 2003. Beslag av tobakk var eksepsjonelt stor i 2002.

Tabell 2-3: Tollvesenets beslagstatistikk pr 30.09.2004. (kilde www.toll.no/statistikk, 27. okt 2004)

	Pr 30.09. 2003			Pr 30.09. 2004			Prosent endring		
	Antall Beslag	Beslag-lagt mengde	Beslag-lagt mengde pr beslag	Antall Beslag	Beslag-lagt mengde	Beslaglagt mengde pr beslag	Beslag	Mengde	Mengde pr beslag
Brennevin	2722	14580	5,4	3920	10533	2,7	44	-28	-50
Sprit (over 60%)	17	12428	731,1	29	3146	108,5	71	-75	-85
Vin	2086	17354	8,3	3420	36006	10,5	64	107	27
Øl	1660	133371	80,3	2343	126260	53,9	41	-5	-33
Sigaretter	2563	3042810	1187,2	3890	7987121	2053,2	52	162	73
Røyketobakk	1021	2387	2,3	2200	1439	0,7	115	-40	-72

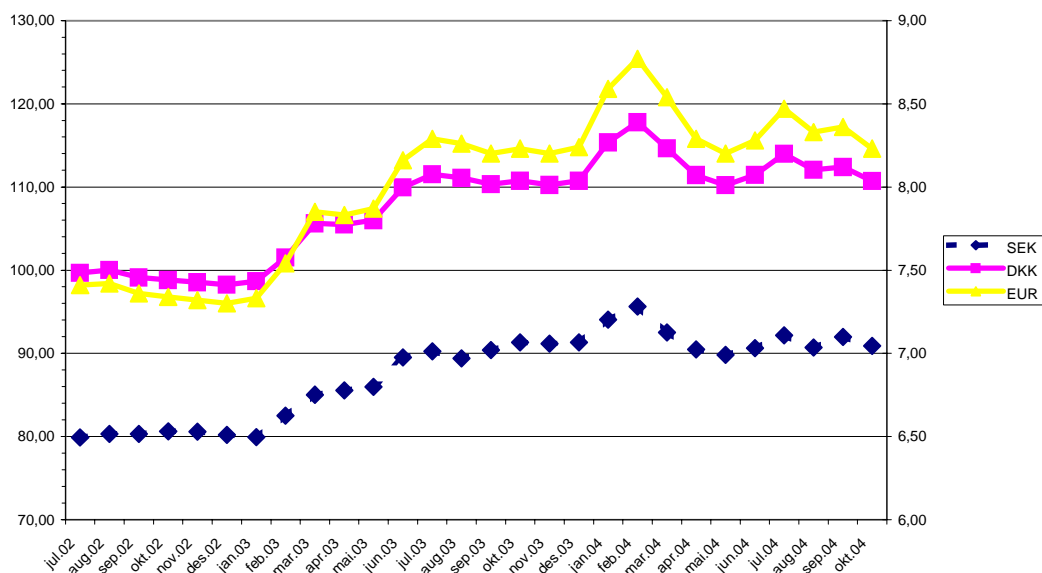
Beslaglagt mengde: brennevin, sprit, vin og øl er angitt i liter, sigaretter er stk, mens tobakk er kg

De siste tallene for beslag viser at **antall** beslag har økt for samtlige av de varegrupper vi har valgt ut. Økningen av sprit ser spesielt stor ut, men antall beslag er svært få. **Mengden** beslag har økt for vin og sigaretter, men gått ned for brennevin, sprit, øl og tobakk. **Mengden i forhold til beslag** har gått opp for vin og sigaretter, og gått ned for brennevin, øl og røyketobakk. Når antall beslag går opp, mens mengden beslag går ned, betyr det at flere småsmuglere tas. Det er altså flere småsmuglere

som er tatt, og disse tar med seg mer brennevin, øl og tobakk enn det kvoten tillater. Når antall beslag går opp samtidig som mengden beslag går opp, betyr dette at det er flere storsmulgere som blir tatt (organisert smuglervirksomhet). Dette gjelder for varegruppene vin og sigaretter. Det ser altså ut til at den organiserte smuglervirksomheten har gått over fra sprit til vin (og sigaretter).

Økning i beslag kan skyldes økt smuglervirksomhet, men kan også skyldes økt aktivitet fra Tollvesenets side. I Tollvesenets Årsmelding (2003) sies det at i 2003 ble til sammen 128.912 objekter (kjøretøy, personer marer og annet) kontrollert, mens dette tallet var 120.868 i 2002, en økning på 7 prosent. I desember 2003 ble dessuten flere mobile røntgenskannere satt i drift. Etaten venter at dette kan gi gode resultater. På den annen side er økningen i beslag mye større enn økningen i antall kontroller, noe som kan indikere økt smuglervirksomhet, både når det gjelder den organiserte smuglervirksomhet og den uorganiserte (småsmuglere). Det må imidlertid tas et forbehold om at vi ikke kjenner til evt endringer i kontrollaktivitetene i 2004. Oversikt over forenklede forelegg viser en økning fra 9.400 pr september 2003 til 14.623 pr 30. september 2004, en økning på 55 prosent, mens anmeldelser økte fra 3.894 pr 30. september 2003 til 4.580 pr 30. september 2004, en økning på 18 prosent. Det er småsmuglerne som får forenklede forelegg, mens storsmulgere blir anmeldt. Disse reaksjonene dekker for øvrig også narkotika, våpen, kjøtt, etc. (Toll- og avgiftsdirektoratet www.toll.no 5. nov 2004).

2.4 Valuta

Figur 2-13: Valuta SEK, DKK og Euro i forhold til NOK. SEK=100, DKK=100, Euro=1⁶. NOK i forhold til SEK OG DKK er langs venstre akse, mens NOK i forhold til Euro er langs høyre.

Som nevnt har valutakursene mye å si for hvordan prisforskjellene arter seg mellom de ulike land. Norske kronen i forhold til den svenske var svært sterk i 2002 men begynte å svekkes i 2003 og 2004. Pr oktober 2004 er den på ca 90 NOK for 100 SEK. Når NOK svekkes i forhold til den svenske blir prisforskjellene mellom Norge og Sve-

⁶ Kilde: <http://www.norges-bank.no/stat/>

rige mindre. NOK i forhold til dansk valuta har hatt omtrent samme utvikling som den svenske, men den danske har ligget noe over den norske i den forstand at man har betalt jevnt over mer enn 100 NOK for 100 DKK. Dette betyr igjen at prisforskjellene mellom Norge og Danmark er blitt noe mindre i 2003 og 2004. For Euro gjelder samme tendens (Finland har Euro). Prisforskjellene mellom Norge og de tre andre landene er altså blitt noe mindre fordi den norske kronen i forholdet til disse valutaene er blitt noe svekket etter 2002.

3 Grensehandel i Sverige og Danmark

3.1 Andel som grensehandler

Første spørsmål i undersøkelse fra oktober 2004 var følgende:

Har du eller noen andre i husstanden din i løpet av de siste tre månedene vært i Sverige, Danmark eller Finland og handlet varer for å ta med hjem?

Tabell 3-1: Andel som har handlet i hhv Sverige, Danmark eller Finland. Prosent

	Sverige	Danmark	Finland
Ja	33	11	2
Nei	67	89	98
Total	100 1877	100 1877	100 1877

33 prosent hadde handlet i Sverige i løpet av de siste tre månedene, 11 prosent i Danmark og 2 prosent i Finland⁷.

7 prosent hadde handlet i flere land, og til sammen hadde 38 prosent handlet varer i Sverige, Danmark og/eller Finland i løpet av de siste tre månedene for å ta med hjem. Dette må sies å være en stor andel som grensehandler til de tre nabolandene i løpet av de tre siste månedene. Det er imidlertid viktig å huske på at de siste tre månedene denne gang inkluderer juli og august, slik at evt ferieturer kan komme med her.

---

⁷ Når det gjelder Finland må vi ha flere undersøkelser før de kan analyseres for seg.

Tabell 3-2: Andel som har handlet i Sverige, Danmark eller Finland i løpet av de siste tre måneder etter fylke. Prosent

	Sverige	Danmark	Finland	N
1 Østfold	80	19	1	112
2 Akershus	47	14	2	192
3 Oslo	34	12	2	230
4 Hedmark	57	8		71
5 Oppland	33	6		80
6 Buskerud	41	12	3	104
7 Vestfold	43	16	1	96
8 Telemark	33	14		66
9 Aust-Agder	27	18		44
10 Vest-Agder	22	31		55
11 Rogaland	9	13	1	160
12 Hordaland	7	8		178
13 Sogn og Fjordane	8	3		38
14 Møre og Romsdal	19	2		101
15 Sør-Trøndelag	34	7		117
16 Nord-Trøndelag	34	7	2	44
17 Nordland	37	2	3	103
18 Troms	34	11	15	61
19 Finnmark	4	4	50	24
Total	33	11	2	1877

Østfold er ikke uventet det fylket der høyeste andel grensehandler til Sverige. Deretter følger Hedmark, Akershus, Buskerud og Vestfold. Alle fylkene som grenser til Sverige har en relativt høy andel av grensehandlere, i tillegg til de fylkene som ligger på vestsiden av Oslo-fjorden.

Til Danmark er det sørlandsfylkene som dominerer. 1/3 fra Vest-Agder har handlet i Danmark i løpet av de siste tre månedene. Igjen må vi minne på at ferien kan være innlemmet i denne reisevirksomheten. Selv om en del også reiser til Sverige med båt, er det likevel grunn til å tro at båt er den dominerende reisemåte til Danmark. Med båt får man tilgang til tax-free, selv om reglene sier at man må vært ute av landet i minst 24 timer for å kunne ta med tax-free alkohol og full kvote av tobakksprodukter. Har man vært ute mindre enn 24 timer, kan man ta med en begrenset mengde tobakksprodukter toll- og avgiftsfritt.

Tabell 3-3: Andel som har handlet i Sverige, Danmark eller Finland etter region. Prosent

	Sverige	Danmark	Finland	N
Østlandet	45	13	1	951
Resten av landet	20	9	3	927
Gjennomsnitt	33	11	2	1878

Østlandet er de 8 fylkene Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold og Telemark. 45 prosent fra Østlandet har handlet **varer** i Sverige i løpet av de siste tre månedene.

3.2 Antall handleturer

Tabell 3-4: Gjennomsnittlig antall handleturer til Sverige, Danmark og Finland

	Antall handleturer til Sverige	Antall handleturer til Danmark	Antall handleturer til Finland	Gjennomsnitt total
Gjennomsnitt	2,7	1,5	2,1	2,84
N	618	208	35	718
Std. Deviasjon	3,84	1,06	1,99	3,79 ⁸

I gjennomsnitt handlet man 2,7 ganger i Sverige, det vil si nesten en gang i måneden. Til Danmark var det sjeldnere, 1,5 ganger, og Finland var det flere, men her er antall observasjoner få og gjennomsnittstallet svært usikkert.

Tabell 3-5: Gjennomsnittlig antall handleturer i Sverige, etter fylke

Fylke:	Gjennomsnitt	N	Std. Deviasjon
1 Østfold	5,1	90	5,34
2 Akershus	2,3	89	2,16
3 Oslo	2,6	79	5,60
4 Hedmark	4,5	41	6,27
5 Oppland	1,9	26	2,32
6 Buskerud	2,1	43	1,80
7 Vestfold	2,0	41	1,48
8 Telemark	1,7	22	0,89
9 Aust-Agder	1,6	12	1,43
10 Vest-Agder	1,5	12	0,97
11 Rogaland	1,3	14	0,64
12 Hordaland	1,3	12	0,48
13 Sogn og Fjordane	1,0	3	0,00
14 Møre og Romsdal	1,8	19	1,27
15 Sør-Trøndelag	2,5	40	4,10
16 Nord-Trøndelag	1,9	15	1,71
17 Nordland	1,9	38	1,10
18 Troms	1,7	21	1,29
19 Finnmark	6,0	1	0,00
Total	2,7	618	3,84

Fra Østfold og Hedmark handler man gjennomsnittlig flere ganger i måneden. Fylker som ikke grenser til Sverige handler sjeldnere. Enkelte fylker har så pass få observasjoner at det gir usikre estimater.

⁸ Eksklusiv ekstremverdier

3.3 Handlebeløp

Tabell 3-6: Gjennomsnittlig handlebeløp dagligvare, og gjennomsnittlig handlebeløp total. NOK⁹

Hvilket land handlet i sist		Handlebeløp dagligvare	Handlebeløp totalt
Sverige	Gjennomsnitt	1001,39	1899,08
	N	465	484
	Std. Deviation	812,744	1762,20
Danmark	Gjennomsnitt	1016,83	2552,98
	N	80	110
	Std. Deviation	1378,066	3235,675
Finland	Gjennomsnitt	1013,64	1792,34
	N	19	21
	Std. Deviation	855,769	1715,124
Total	Gjennomsnitt	1003,98	2011,83
	N	564	615
	Std. Deviation	913,300	2110,856

I gjennomsnitt handler man for ca 1000 kroner i dagligvarer..

Det totale handlebeløp er nesten 1.900 kroner i Sverige, mens over 2.500 kroner i Danmark. Dette kan ha sammenheng med at man kjøper andre varer i Danmark enn i Sverige. Dette viser vi i neste avsnitt.

3.4 Hva man handler og hvor mye

I Sverige handler man først og fremst kjøttprodukter og fjørfe. Det er også relativt flere som handler øl og mineralvann i Sverige enn i Danmark, meierivarer samt andre matvarer. I Danmark er det flere som handler vin og brennevin. Tobakk, sigaretter og snus er like store grensehandelsprodukter i både Sverige og Danmark. Dette mønsteret fant vi også i tidligere undersøkelser (Lavik 2003). Tobakk og sigaretter er svært viktige grensehandelsprodukter etter som langt flere handler dette sammenlignet med dem som røyker¹⁰. Svært mange handler også godterier og sjokolade i både Sverige og Danmark. Når godterier og sjokolade handles i Danmark, er det grunn til å tro at dette handles tax-free på båten, ettersom godterier og sjokolade ikke er spesielt billigere i Danmark enn i Norge.

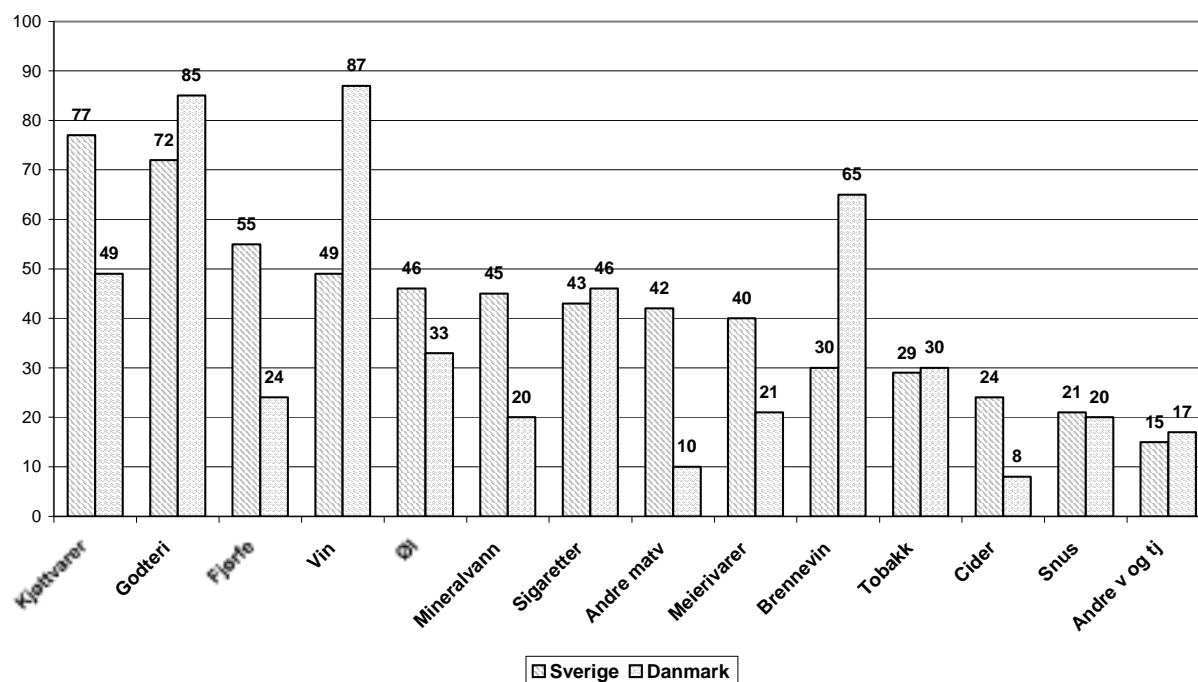
Handleturer til Sverige bærer i større grad preg av ordinær dagligvarehandel, og dessuten handler en del alkohol. Varer man tar med hjem fra Danmark er først og fremst alkohol, og dessuten kjøper en del også andre varer. Dette kan være forklaringen på at det totale handlebeløp var større fra Danmark enn Sverige, ettersom alkohol ikke inkluderes i dagligvarer. Alkohol er ellers billigere i Danmark enn i Sverige, slik vi har vist tidligere her. Det er grunn til å tro at handleturene til Danmark i større grad har et turelement i seg, mens til Sverige er det selve dagligvarehandelen som er viktig. Til Danmark reiser man gjerne med ferge, mens til Sverige reiser man med bil, selv om også noen reiser med båt til Strømstad. Når man reiser med båt,

⁹ På handlebeløpene er beløp under 50 kroner tatt vek fra analysen. På handlebeløp totalt er beløp som er mindre enn dagligvarebeløpet også ekskludert.

¹⁰ I 2003 var det 26 prosent i alderen 16-74 år som røykte daglig, 11 prosent av og til. Kilde: <http://www.tobakk.no/statistikk>

har man også tilgang til tax-free (må være ute minst 24 timer), som er en viktig hand-
lekanal for spesielt alkohol og tobakksvarer.

Figur 3-1: Andel som har kjøpt ulike produktgrupper i Sverige og Danmark. Prosent

Tabell 3-7: Volum kjøpt av ulike produkter i Sverige, Danmark (og Finland)

		VIN	BRENNEVIN	ØL	MIN.V	SIGARETT	TOBAKK	SNUS
		Liter	Liter	Liter	Liter	Kartonger	Pakker	Gram
Sverige	Gj.sn	3,4	1,5	7,8	12,9	2,2	6,9	454,2
	N	243	153	238	228	208	140	100
	Std. D	2,75	,92	8,65	11,69	4,79	6,75	365,64
Danmark	Gj.sn.	2,7	1,5	7,2	6,9	1,8	6,7	346,7
	N	103	75	36	23	54	32	19
	Std. D	2,40	1,02	9,21	6,51	1,70	5,66	137,2
Finland	Gj.sn.	3,3	3,2	11,7	3,3	8,2	7,3	
	N	11	9	9	9	11	8	
	Std. D	2,66	3,98	18,44	2,26	14,21	3,65	
Total	Gj.sn.	3,2	1,6	7,8	12,0	2,4	6,9	437,6
	N	357	237	283	260	273	180	120
	Std. D	2,66	1,24	9,15	11,36	5,17	6,44	341,39

I gjennomsnitt tar man med seg godt over kvoten for både vin, brennevin og tobakk dersom disse tallene gjelder for kun en person. Dette er trolig ikke tilfellet. På disse handleturene er det imidlertid gjerne flere fra samme familie som er med. I en tidligere undersøkelse om grensehandel i Sverige var det i 88 prosent av handleturene flere enn to personer med i bilen (Storstad 2003). Kjøp på tax-free, hvor lenge man har vært ute av landet, evt fortolling av vin, og antall personer som har vært med på turen, har vi ingen opplysninger om.

For øvrig kan det også være vanskelig for mange å ha god nok oversikt over hvor mye man kjøpte av de enkelte varene, ettersom mange flasker ikke er i liter slik at man må foreta en rask "omregning" under intervjuet. Vin er gjerne 0,75 liter, mens brennevin er ofte på 0,7 liter. Det kan være fort gjort å oppgi antall liter, mens det er antall flasker man referer til. Snus er det også mange forskjellige størrelser på selv om noen størrelser er mer vanlige enn andre (50 og 24 g). Øl er også i mange forskjellige størrelser, men bokser og flasker er det gjerne vanlig med 0,33 liter, eller 0,5 liter¹¹.

3.5 Uregistrert forbruk av alkohol

Tabell 3-8: Har du eller noen i husstanden din i løpet av de siste 3 måneder drukket alkohol i form av hjemmebrent eller smuglervarer (du er anonym i svargivningen)?

	Frequency
Ja	7,0
Nei	91,5
Vil ikke svare	0,7
Vet ikke	0,6
Ubesvart	0,2
Total	100
	1877

Vi valgte å stille spørsmål om man hadde drukket hjemmebrent eller smuglervarer i stedet for om man hadde kjøpt fordi intervallet var så pass kort som tre måneder. Når man handler hjemmebrent eller smuglervarer kan dette gjøres relativt sjelden, mens bruken av det kan være hyppigere. Vi innbiller oss at når man først kjøper denne type varer skjer det ved større kjøp, ikke som en og en flaske. Dette spørsmålet er stilt til alle, enten de har handlet i utlandet eller ikke. 91,5 prosent svarte nei, mens de resterende 8,5 prosent enten svarte ja, ville ikke svare, visste ikke eller ubesvart. 7 prosent svarte ja. Ved denne type spørsmål er det grunn til å tro at det skjer en viss systematisk underrapportering.

Dersom man har grensehandlet i Sverige, Danmark og eller Finland, er det flere som svarer ja på spørsmålet om man har drukket hjemmebrent eller smuglervarer sammenlignet med dem som ikke har grensehandlet. Blant dem som har grensehandlet svarte 11 prosent at de hadde drukket hjemmebrent eller smuglervarer sammenlignet med 5 prosent blant dem som ikke hadde grensehandlet i løpet av de siste tre månedene (sig for $p < .001$).

Ellers har SIRUS beregnet at ca 25 prosent av totalt alkoholforbruk i 1999 var uregistrert forbruk (NOU 2003). Uregistrert forbruk regnes som den alkohol som selges gjennom lovlige kanaler men som unndras registrering, samt hjemmeproduisert alkohol og kjøp av innsmuglet alkohol (ulovlige kanaler). Turistimport, inkl grensehandel utgjør 9 prosent av totalt forbruk, 14 prosent var hjemmeproduisert alkohol og 2 prosent var kjøp av innsmuglet alkohol i 1999. Det er her tatt hensyn til underrapportering, noe vi ikke har gjort. Omfanget er registrert som liter ren alkohol, noe som betyr at hvis man drikker mer alkohol når man drikker hjemmebrent og/eller smuglervarer sammenlignet med alkohol man kjøper på Vinmonopolet eller tar med fra reiser i ut-

¹¹ Vi har gjort et forsiktig anslag over for eksempel hvor mye øl privatpersoner importerer fra Sverige, Danmark og Finland pr år. Gjennomsnittsestimatet ligger på ca 30.000.000 liter øl. Med en usikkerhet på 5%, er øvre grense 42.000.000 og nedre grense 18.000.000, dvs at det er 95 % sannsynlighet for at dette intervallet inneholder den sanne populusjonsverdi.

landet¹², vil denne andelen bli større enn om vi bare spør om de har drukket hjemmebrent og/eller smuglervarer. Det vi si at når 7 prosent i vår undersøkelse sier de har drukket hjemmebrent eller smuglervarer, forteller det noe om andelen i befolkningen som involverer seg i den type handlinger, men sier altså ikke noe om omfanget av hvor mye som drikkes. I tillegg må vi huske på den systematiske underreporteringen som gjerne skjer i forbindelse med spørsmål om alkohol generelt, og spesielt når det i tillegg dreier seg om ulovlig virksomhet. Et konservativt estimat er da at over 240.000 nordmenn som er 18 år og eldre har i løpet av de siste tre månedene drukket alkohol som var anskaffet via ulovlige kanaler.

Det er også enkelte forskjeller på hvem som sier de har drukket hjemmebrent eller smuglervarer.

Tabell 3-9 Druknet hjemmebrent eller smuglervare etter kjønn. Prosent

	Mann	Kvinne	Tot
Ja	10,6%	3,6%	7,0%
Nei	88,2%	95,0%	91,7%
Vil ikke svare	,4%	,9%	,7%
Vet ikke	,8%	,4%	,6%
	100,0%	100,0%	100,0%
	924	949	1873

Sig p<.001

Tabell 3-10: Druknet hjemmebrent eller smuglervare etter alder. Prosent

	18-29 år	30-44 år	45-59 år	60+	Tot
Ja	15,2%	6,8%	4,4%	3,3%	7,0%
Nei	82,9%	92,3%	94,9%	94,7%	91,7%
Vil ikke svare	,5%	,4%	,4%	1,5%	,7%
Vet ikke	1,4%	,5%	,2%	,4%	,6%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	368	556	495	454	1873

Sig p <.001

Tabell 3-11: Druknet hjemmebrent eller smuglervare etter utdanning. Prosent

	Grunnskole	Videregående	Univ, høyskole	Tot
Ja	11,9%	8,4%	4,2%	7,0%
Nei	86,8%	90,2%	94,8%	91,7%
Vil ikke svare	,4%	,8%	,6%	,7%
Vet ikke	,8%	,6%	,4%	,5%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	243	825	795	1863

Sig p<.001

Inntekt har ingen betydning for man har smakt hjemmebrent eller smuglervarer i løpet av de siste tre månedene. Det har derimot alder, utdanning og kjønn. Det er flere yngre enn eldre som oftere drikker denne uregistrerte alkoholen, det er flere med lav utdanning enn med høy utdanning, og det er flere menn enn kvinner.

¹² Ref til argumentet om sammenheng mellom pris og forbruk av alkohol (SIRUS)

3.6 Hvem grensehandler?

Tidligere har vi sett på hvem som handler i Sverige (Lavik 2004). Det var få bakgrunnsvariabler som slå ut om man handlet i Sverige eller ikke.

Vi testet bakgrunnsvariablene alder, kjønn og inntekt i forhold til om de hadde handlet i Sverige eller Danmark.

Alder har ingen betydning om man hadde handlet i Sverige eller Danmark i løpet av de siste tre månedene.

Kjønn hadde ingen betydning for om man hadde handlet i Danmark, men i Sverige var det 37 prosent menn som hadde handlet mot 29 prosent kvinner (sig $p < .001$). Dette mønsteret fant vi også i forrige undersøkelse.

Tabell 3-12: Om man har handlet i Danmark eller ikke etter utdanning. Prosent

Danmark	Grunnskole	Videregående	Univ, høyskole	Tot
Nei	95,1%	88,2%	87,6%	88,8%
Ja	4,9%	11,8%	12,4%	11,2%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	243	828	798	1869

Sig $p < .01$

Utdanning har ikke betydning for om man har handlet i Sverige, men har en viss betydning for Danmark. Det er oftere de med høyere utdanning enn de med lav, men sammenhengen er svak.

Tabell 3-13: Om man har handlet i Sverige eller ikke etter familieinntekt. Prosent

Sverige	Under 300	300-449	450-599	600 +	Ubesvart	Tot
Nei	71,6%	68,2%	67,0%	62,6%	71,9%	67,1%
Ja	28,4%	31,8%	33,0%	37,4%	28,1%	32,9%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	306	359	315	657	242	1879

Sig $p < .05$

Inntekt har ikke betydning for om man har handlet i Danmark. Det er en svak sammenheng at større andel med lav inntekt har handlet i Sverige enn de med høy inntekt.

3.7 Hvem har handlet hva

Vi skal se på hvem som har handlet hva av ulike produkter. Vi ser på kjønn, alder, utdanning og inntekt. Vi skiller ikke etter hvilke land disse produktene er kjøpt i.

Tabell 3-14: Prosentandel som har handlet ulike produktgrupper etter kjønn

	Mann	Kvinne	Tot
Kylling	49	48	48
Kjøtt	73	72	72
Meierivarer	33	39	36
Vin eller sterkvin	55	57	56
Brennevin *	41	33	37
Øl **	50	37	44
Cider	19	23	21
Mineralvann	40	40	40
Sigaretter	43	44	44
Tobakk	31	28	29
Snus ***	27	13	20
Sjokolade/ Godterier	73	76	75
Andre matvarer	37	36	36
N	356	305	661

*** sig p<.001, ** sig p<.01, * sig p<.05 (Kji-kvadrat-test)

Tabell 3-15: Prosentandel som har handlet ulike produktgrupper etter alder

	18-29 år	30-44 år	45-59 år	60+	Tot
Kylling ***	41	60	50	37	48
Kjøtt ***	55	72	79	79	72
Meierivarer*	23	37	38	41	36
Vin eller sterkvin	49	56	59	59	56
Brennevin	42	34	35	40	37
Øl**	54	48	42	32	44
Cider ***	24	26	20	10	21
Mineralvann ***	57	49	40	14	40
Sigaretter ***	61	44	44	28	44
Tobakk	28	28	31	31	29
Snus ***	37	26	12	7	20
Sjokolade/ Godterier ***	86	85	69	57	75
Andre matvarer **	23	43	41	31	36
N	120	213	179	150	662

*** sig p<.001, ** sig p<.01, * sig p<.05 (Kji-kvadrat-test)

Tabell 3-16: Prosentandel som har handlet ulike produktgrupper etter utdanning

	Grunnskole	Videregående	Univ høyskole	Tot
Kylling	40	48	51	48
Kjøtt	70	71	75	72
Meierivarer *	26	32	42	36
Vin eller sterkvin***	21	57	65	56
Brennevin *	23	40	38	37
Øl	37	45	45	44
Cider	17	22	20	21
Mineralvann	39	43	37	40
Sigaretter ***	59	50	32	44
Tobakk ***	54	33	19	29
Snus	15	24	17	20
Sjokolade/ Godterier	72	77	73	75
Andre matvarer*	24	34	42	36
N	76	312	270	658

*** sig p<.001, ** sig p<.01, * sig p<.05 (Kji-kvadrat-test)

Tabell 3-17 Prosentandel som har handlet ulike produktgrupper etter inntekt

	Under 3000	300-449	450-599	600+	Ubesv	Tot
Kylling	44	51	52	49	42	49
Kjøtt *	81	78	72	70	62	72
Meierivarer	42	32	36	38	28	36
Vin eller sterkvin***	39	51	59	68	45	56
Brennevin	32	39	35	42	28	37
Øl *	40	49	32	51	34	44
Cider	17	23	20	22	20	21
Mineralvann*	30	34	47	43	41	40
Sigaretter *	52	46	53	36	39	44
Tobakk ***	39	31	36	18	42	29
Snus	14	22	22	20	23	20
Sjokolade/ Godterier	70	73	77	75	79	75
Andre matvarer	38	34	32	40	30	36
N	97	125	118	249	71	660

*** sig p<.001, ** sig p<.01, * sig p<.05 (Kji-kvadrat-test)

Det er ellers få og små forskjeller mellom kjønn med hensyn til hva de handler i Sverige, Danmark eller Finland. Dette tyder på at grensehandel er et husholdsprosjekt, der man også ofte reiser sammen for å handle. Det er imidlertid noen flere menn enn kvinner som kjøper brennevin, øl og snus.

Alder derimot slår sterkere ut. De midterste aldersgruppene handler oftere kylling, samt andre matvarer. Personer i de midterste aldersgrupper befinner seg gjerne i en livsfase med familie og barn. Med økende alder, øker sannsynligheten for å handle kjøtt og meierivarer. Med synkende alder øker sannsynligheten for å handle øl, cider, mineralvann, sigaretter, snus og sjokolade/godterier. Dette er en type forbruk som er mer utbredt i de yngste aldersgruppene.

Med høyere utdanning øker sannsynligheten for å handle meierivarer, vin/sterkvin, brennevin og andre matvarer. Med lavere utdanning øker sannsynligheten sterkt for å kjøpe sigaretter og tobakk. Også ved forrige undersøkelse fant vi svært sterke sammenhenger mellom kjøp av sigaretter, tobakk og utdanning. Det er de med lav utdanning som langt oftere grensehandler disse produktene enn de med høy utdanning. Når derfor utdanning ikke slår ut for om man handler i Sverige, betyr dette at når man ikke handler sigaretter og tobakk, men grensehandler i Sverige, er dette oftere respondenter med høy utdanning enn med lav utdanning.

Kjøtt handles oftere av dem med lavere familieinntekt, men sammenhengen er svak. Med høyre familieinntekt øker sannsynligheten for å handle vin/sterkvin, øl og mineralvann. Sigaretter og tobakk handles oftere av dem med lav inntekt.

Vin/sterkvin kan knyttes til høyere sosial status ettersom både høy utdanning og høy inntekt økte sannsynligheten for å kjøpe slike produkter, mens tobakk og sigaretter er typisk lavstatusprodukter.

4 Endret grensehandel til Sverige?

Vi har relativt begrensede indikatorer for å kunne vurdere i hvilken grad grensehandelen til Sverige er endret. Grunnen er at vi i den siste undersøkelsen har spurt om de siste tre måneder, mens vi tidligere har spurt om de siste seks måneder. Med evt nye undersøkelser videre, vil vi derimot spørre om de siste tre måneder, ettersom det er enklere for folk å huske når vi ikke har så langt tidsspenn.

Tabell 4-1: Handlet dagligvarer i Sverige fra Østlandet (8 østlandsfylker)

	1999 Andel som har handlet <i>dagligva-</i> <i>rer</i> i løpet av siste 6 mnd (nov 1999)	2003 Andel som har handlet <i>dagligva-</i> <i>rer</i> i løpet av siste 6 mnd (feb 2003)	2004 Andel som har handlet <i>dagligva-</i> <i>rer</i> i løpet av siste 6 mnd (jan 2004)	2004 Andel som har handlet <i>varer</i> i løpet av siste 3 mnd (okt 2004)
Andel som har handlet i Sverige fra Østlandet	44	52	48	Ikke sammen- lignbart
Gjennomsnittlig handleturer fra Østlandet	3,7 (216)	4,0 (245)	3,7 (618)	Ikke sammen- lignbart
Gjennomsnittlig dagligvarebeløp fra Østlandet		NOK 1.337 (238)	NOK 1.298 (594)	NOK 1.007 (340)

Gallup

Når vi ser på andelen som har handlet dagligvarer for å ta med hjem, ser det ut som om dagligvarehandelen til Sverige fra Østlandsområdet har flatet ut, eller enda til gått svakt ned. Dette gjelder også handlehyppighet som gikk svakt ned de siste seks månedene før februar 2003, sammenlignet med de siste seks månedene før januar 2004. Vi har ikke sammenlignbare tall for handlehyppighet fra den siste undersøkelsen oktober 2004, så vi har ikke muligheter for å se om dette har endret seg fram til i dag.

Gjennomsnittlig handlebeløp for dagligvarer kan derimot sammenlignes, siden vi der spør om siste tur. Når vi ser på gjennomsnittlig handlebeløp for dagligvarer for dem som har handlet i Sverige fra Østlandet (8 østlandsfylker), har gjennomsnittlig kronebeløp sunket fra ca 1.300 til ca 1.000 kroner. I den siste undersøkelsen er juli og august inkludert, dvs noe av sommeren, mens undersøkelsen i januar 2004 var kun august inkludert. Det kan derfor tenkes at folk som reiser på ferie til Sverige og tar med seg dagligvarer hjem, ikke handler for så mye som om man reiser på en ordinær handletur. En annen forklaring kan for øvrig være at grensehandelen til Sverige har gått ned i den forstand at man ikke handler for like mye pr tur som man gjorde før. Hvis vi også tar hensyn til kronekursen i forhold til svensk valuta som fra 2002 til 2004 er blitt svekket, betyr dette i tillegg at hvis man handler for samme kronebeløp,

vil man nå få litt mindre for pengene sammenlignet med 2002, da kronene var på det sterkeste.

I følge oppslag i Nettavisen 1. november 2004¹³, melder kjøpmennene på Svinesund at omsetningen har gått ned. Handelsstanden i området taper en kvart milliard sammenlignet med fjordåret, og av en total omsetning i området på rundt 1,5 milliarder kroner, regner kjøpmennene på Svinesund med mindre omsetning på rundt 15-20 prosent mindre i 2004. Det spekuleres i svekkelse av den norske kronen, samt at det har vært en stor ombygning av kjøpesenteret på Nordby.

Det er også registrert en nedgang siste år i alkohol kjøpt på Systembolaget langs grensen av nordmenn, slik vi viste tidligere. Hvis dette samtidig betyr at færre nordmenn oppsøker Systembolaget, kan dette også forklare noe av nedgangen i gjennomsnittlig handlebeløp når det gjelder dagligvarer. Kanskje man da oppsøker færre dagligvarebutikker i områder rundt Systembolaget, noe som igjen kan føre til at man handler færre dagligvarer. Fra tidligere undersøkelser i Norge vet vi at lokalisering av Vinmonopol fører til økt omsetning i dagligvarebutikker som befinner seg i umiddelbar nærhet (Horverak og Gripsrud 1985). Andre undersøkelser har dessuten vist at grensehandelen til Sverige generelt har økt når prisforskjellene på alkohol har økt. Disse sammenhengene kan gå begge veier, at når for eksempel forskjeller i matvareprisene øker, fungerer matvarene som lokkevarer, mens alkohol er den varen du kjøper fordi du likevel er utenlands (Lund et al 1999). Samme mekanismer kan da skje når prisforskjellene på en lokkevarer blir mindre, at da går grensehandelen ned av også andre varer.

Dersom grensehandelen er gått ned, kan dette også skyldes stor anleggsvirksomhet i forbindelse med den nye E6 og ny Svinesundsbro slik at tilgjengeligheten i perioder kan ha vært noe dårlig. Dessuten har det versert rykter om mye køkjøring på store utfluktsdager (eks Skjærtorsdag) og i helgene.

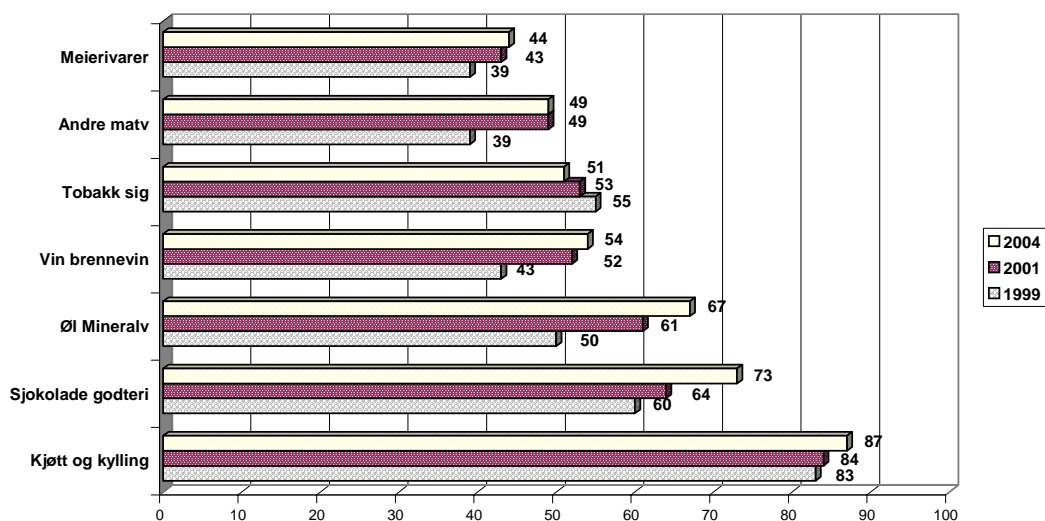
Tabell 4-2: Gjennomsnittlig handlebeløp dagligvarer (blant dem som har handlet i Sverige). NOK

	2003 (febr)			2004 (jan)			2004 (okt)		
	Gj.sn NOK	N	SE	Gj.sn NOK	N	SE	Gj.sn NOK	N	SE
Østfold	820	47	66,582	987	111	59,762	984	82	97,559
Akershus	1486	55	121,248	1235	143	69,450	1089	67	95,526
Oslo	1520	45	179,866	1300	127	76,832	1032	61	110,444
Hedmark	1036	24	130,120	927	46	178,380	707	28	70,072
Oppland	1805	11	437,637	2345	22	514,595	736	24	93,608
Buskerud	1804	21	263,679	1565	57	166,021	1147	37	115,144
Vestfold	1247	24	166,865	1668	61	151,473	1285	27	151,137
Telemark	1514	11	211,645	1302	29	177,467	787	13	118,789
Total Øst-landet	1337	238	63,013	1298	594	43,469	1007	340	41,866

Kilde: 2003 (februar), 2004 (Januar) (Lavik 2004)

Gjennomsnittlig handlebeløp for dagligvarer i Sverige har holdt seg stabilt for Østfold. Fra alle de andre fylkene på Østlandsområdet har gjennomsnittlig handlebeløp gått ned. Enkelte fylker er der imidlertid så få observasjoner fra at disse må tolkes med all mulig forsiktighet. Dette gjelder spesielt Hedmark, Oppland, Vestfold og Telemark.

¹³ Kilde: <http://pub.tv2/nettaviksen/økonomi/> (1. november 2004)

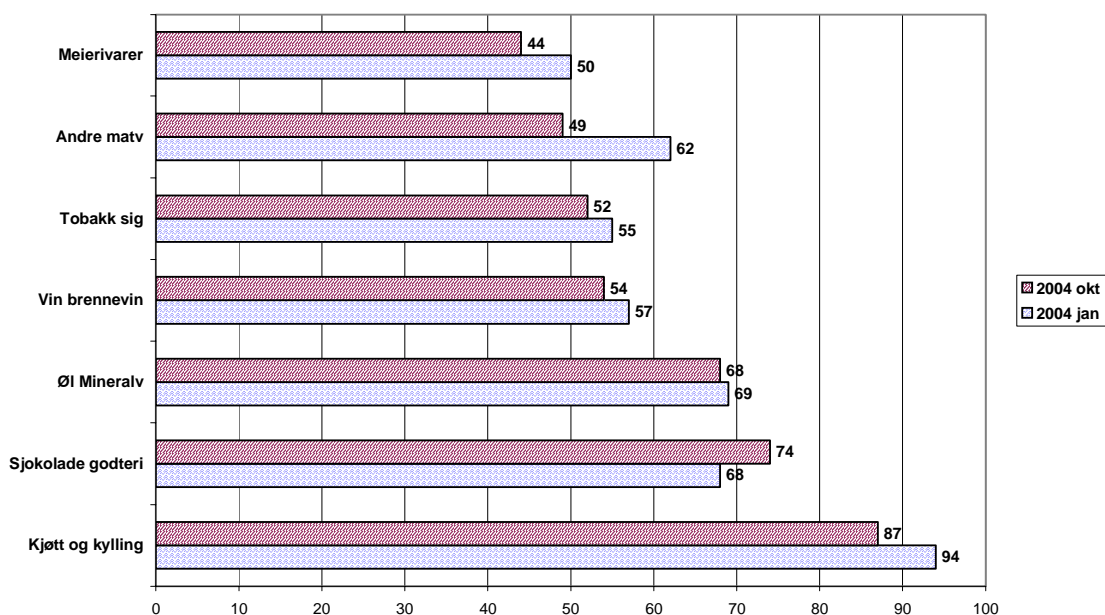

Figur 4-1: Andel fra Østlandet som har handlet ulike varegrupper i Sverige i 1999, 2001, okt 2004¹⁴

I alle disse tre undersøkelsene er utvalget de som har handlet varer i Sverige i løpet av en periode, og siden vi spør hva de handlet sist gang de var der, kan disse sammenlignes selv om perioden er forskjellig med hhv 6 måneder i 1999 og 2001 og 3 mnd i 2004. Det er små endringer i hva som har skjedd i perioden 2001 til 2004. Noen flere handler øl og mineralvann i 2004 sammenlignet med 2001, og andelen som har kjøpt sjokolade og godterier har også økt.

I undersøkelsen fra januar 2004 spurte vi også hva de handlet, men utvalget var da blant dem som hadde handlet *dagligvarer*. Dette kan vi sammenligne med dataene fra oktober 2004 når vi trekker ut av undersøkelsen de som har handlet har handlet *dagligvarer*, og se hvilke varegrupper disse har handlet.

¹⁴ 1999 og 2001 er Opinion, 2004 er Gallup

Tabell 4-3: Andel fra Østlandet som har handlet ulike varegrupper i Sverige jan 2004 (blant dem som har handlet dagligvarer) januar 2004 og oktober 2004

Det ser ut som om en noe mindre andel har kjøpt kjøtt, meierivarer og andre matvarer. Dette kan tyde på at man handler litt mindre matvarer enn det man gjorde tidligere. Dette kan også forklare hvorfor man handler gjennomsnittlig for et lavere beløp ved dagligvarekjøp sammenlignet med de tidligere undersøkelsene.

Samlet sett tyder data på at grensehandelen til Sverige var økende frem til 2002 og ut i 2003 (Lavik 2003), for deretter å flate ut og kanskje til og med blitt redusert. Andre tall viser forøvrig at andelen importert kjøtt steg i perioden 2002 til 2003. Prosentandel kjøtt av total volum kjøpt av privathushold i utlandet var 5,9 prosent i 2002, mot 8,2 prosent i 2003¹⁵. Men hvor dette kjøttet kommer fra, vet vi ikke. Nye tall for denne utviklingen har vi derimot ikke da endringer også kan ha skjedd i 2004. Det kan ellers tenkes at deler av grensehandelen til Sverige nå er flyttet over til Danmark etter at brennevinavgiften ble redusert drastisk i Danmark 1. oktober 2003. Prisforskjellene mellom Norge og Sverige når det gjelder brennevin er pr i dag svært liten (Lavik 2004).

Forklaringer på en evt reduksjon i grensehandel til Sverige kan være flere. For eksempel har prisforskjellene mellom typiske grensehandelsvarer flatet ut, eller enda til blitt litt mindre (Lavik 2004). Dette skyldes valutamessige forhold. Det kan også tenkes at, som nevnt, Danmark har overtatt noe av grensehandelen. I Danmark har utlendingenes handel økt (Skatteministeriet 2004). Det er nordmenn og svensker som handler i Danmark, og til en viss grad tyskere. Når det gjelder kjøtt derimot er det større grunn til å tro at det er nordmenn som handler slike varer siden kjøtt er dyrere i Danmark enn i Sverige, men billigere enn i Norge. Det er imidlertid økning i alkohol som har vært størst når det gjelder utlendingers grensehandling i Danmark (Skatteministeriet 2004). Alkohol handler både nordmenn og svensker i Danmark.

¹⁵ Tall presentert av Gfk - dagbokføringer

Dersom grensehandelen til Sverige har gått ned, kan dette også muligens forklares med et sterkt fokus på pris i media dette året. Spesielt har Lidl's etablering i Norge i september 2004 skapt mange og store overskrifter i media, også lenge før de åpnet. Dette prisfokuset kan ha ført til en skjerpet konkurranse, og at nordmenn finner varer i Norge som prismessige også tåler sammenligning med varer i Sverige. Kjøttprodukter på tilbud i Norge kan være like billigere i Norge som i Sverige. Om det har vært mer kjøtt på tilbud nå enn tidligere, vet vi derimot ikke.

Litteratur

- Eurostat 2004: 2003: *Prices and purchasing power parities*. (Authors in Eurostat: Mira Lehmuskoski, Sebastian Reinecke). Statistics in focus 30/2004.
- Horverak, Øyvind og Geir Gripsrud (1985): *Omgivelser, åpningstider og omsetning. Effekter av lørdagsstengte vinmonopolutsalg og av endringer i åpningstidene i detaljhandelen*. Forskningsrapport nr 53. Oslo: Fondet for markeds- og distribusjonsforskning
- Lavik, Randi og Arne Dulrud (2000): *Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer*. Forskningsrapport nr 1. Statens institutt for forbruksforskning
- Lavik, Randi (2003): *Prisforskjeller og grensehandel mellom Norge og Sverige. Sammenlignende prisundersøkelser av utvalgte grensehandelsvarer, kjente merkevarer og alkohol 2002 og ulike grensehandelsundersøkelser*. Oppdragsrapport nr 5. Statens institutt for forbruksforskning
- Lavik, Randi (2004): *Grensehandlere – annerledes enn andre?* Oppdragsrapport nr 3. Statens institutt for forbruksforskning
- Lavik, Randi (2004b): *Prisforskjeller, prisutvikling og prisspredning i Norge og Sverige – 2002, 2003 og 2004. Merkevarer og typiske grensehandelsvarer*. Fagrapport nr 3. Statens institutt for forbruksforskning
- Lund, Ingeborg, Bjørn Trolldal og Trygve Ugland (1999): *Norsk-Svensk grensehandel med alkohol*, Nr 1. Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning
- Norstat (2004): Undersøkelse presentert på Grensekonferansen 2004: Grensen er nådd!. 11. oktober 2004
- NOU 2003:17: *Særavgifter og grensehandel*. Rapport fra Grensehandelsutvalget. Finansdepartementet.
- Skatteministeriet (Oktober 2004): *Rapport om grænsehandel 2004*. Danmark
- Storstad, Oddveig: *Grensehandel - forbrukerfest eller politisk protest?* Rapport 3/03, Norsk senter for bygdeforskning 2003
- Tollvesenet (2003): *Årsmelding*. (Internett <http://www.toll.no>)

Vedlegg

Gallup

SIFO / s50804

Dato 4-OCT-04

Spm 1. Telefonnummer

+ 1*
|
+

Spm 2. Fylke:

Østfold.....	2* 1
Akershus.....	2
Oslo.....	3
Hedmark.....	4
Oppland.....	5
Buskerud.....	6
Vestfold.....	7
Telemark.....	8
Aust-Agder.....	9
Vest-Agder.....	10
Rogaland.....	11
Hordaland.....	12
Sogn og Fjordane.....	13
Møre og Romsdal.....	14
Sør-Trøndelag.....	15
Nord-Trøndelag.....	16
Nordland.....	17
Troms.....	18
Finnmark.....	19

Spm 3. Handelsdistrikt

+---+---+---+ 3*
| | | |
+---+---+---+

Spm 5. Navn

+ 5*
|
+

Spm 6. Gateadresse

+ 6*
|
+

Spm 7. Postnummer

+---+---+---+---+ 7*
| | | | | | |
+---+---+---+---+

Spm 8. Postadresse

+ 8*
|
+

Spm 9. Utvalg

Fasttelefoni.....	9* 1
Mobilutvalg.....	2

Spm 10. OUTCOME

NOT AUTOMATICALLY DIALLED..	10* 1
NOT SENSED.....	2
BUSY.....	3
NO REPLY.....	4
CONNECTED.....	5
UNOBTAINABLE.....	6

Spm 4. Kommunenummer

```

+---+---+---+---+ 4*
|   |   |   |   |
+---+---+---+---+

```

```

CONGESTION..... 7
FAULT..... 8
INTERRUPTED..... 9
NUISANCE..... 10
MODEM..... 11
ANSWER MACHINE..... 12

```

© Copyright Gallup 2004
Gallup

SIFO / s50804

Side 1
Dato 4-OCT-04

Spm 12. dag

```

MANDAG..... 11* 1
TIRSDAG..... 2
ONSDAG..... 3
TORSDAG..... 4
FREDAG..... 5
LØRDAG..... 6
SØNDAG..... 7

```

Spm 13. UKENR

```

+---+---+ 12*
|   |   |
+---+---+

```

Spm 14. God dag, mitt navn er %N, og jeg
ringer fra Norsk Gallup.

```

Intervju..... 13* 1
Ikke svar/telefonvarer.... 2
Nummeret er opptatt..... 3
Nekter!..... 4
Nummeret er ikke i bruk.... 5

```

Spm 15. Registrer nektårsak

```

Andre nekter for IO..... 14* 1
IO er syk..... 2
Sykdom/dødsfall i IOs
familie..... 3
IO er bortreist/ferie..... 4
Ikke tid..... 5
For langt intervju..... 6
Deltar ikke i
telefonintervju..... 7
Ikke interessert i temaet.. 8
Mobilrespondent i utlandet. 9
Nekter å la seg intervju
på mobil..... 10
Ikke kompetent..... 11
Ingen nektgrunn oppgitt.... 12
Annet..... 13

```

Spm 16. Registrer kjønn

```

Mann..... 15* 1
Kvinne..... 2

```

Spm 17. Hva er din alder?
FÅ ANGITT ÅR SÅ NØYAKTIG SOM MULIG.
HVIS UBESVART/VET IKKE REGISTRER
<ESC>D

```

+---+---+ 16*
|   |   |
+---+---+

```

Spm 18. Hvor mange personer er det i
husstanden, medregnet deg selv?

Respondenten er ikke tilgjengelig i intervjuperiode..... 6

Respondenten er ikke i målgruppe..... 7

Ikke korrekt nummer..... 8

Mobilsvar..... 9

```

+---+---+ 17*
|   |   |
|   |   |
+---+---+
    
```

```

+-----+
|               |
|               |
|               |
|               |
+-----+
    
```

© Copyright Gallup 2004
Gallup

SIFO / s50804

Side 2
Dato 4-OCT-04

FILT: HVIS 18 ÅR +

```

+-----+
| Nå stiller vi noen spørsmål om |
| grensehandel                   |
+-----+
    
```

ifp1: Hvis en person i husstanden

Spm 1. Har du i løpet av de tre siste månedene (Juli, August og September) vært i Sverige, Danmark eller Finland og handlet varer for å ta med hjem?

Ja..... 18* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke..... 3

ifp1 slutt

if01: Hvis svart ja i Spm 1.

```

+-----+
| Hvor mange ganger har du vært på |
| handletur i disse tre landene, i løpet av |
| de siste tre månedene ?         |
+-----+
    
```

Spm 2. Sverige
TIL INTERVJUER: HUSKER IKKE/VET IKKE REGISTERERS SOM 998

```

+---+---+ 19*
|   |   |
|   |   |
+---+---+
    
```

Spm 3. Danmark
TIL INTERVJUER: HUSKER IKKE/VET IKKE REGISTERERS SOM 998

```

+---+---+ 20*
|   |   |
|   |   |
+---+---+
    
```

Spm 4. Finland

```

-----
ifuf4: Hvis besøkt flere land

Spm 6. Hvilket land besøkte du sist?
I Sverige..... 23* 1
I Danmark..... 2
I Finland..... 3
Ubesvart..... 4
    
```

ifuf4 slutt

if01 slutt

ifp2: Hvis flere personer i husstanden

Spm 7. Har noen i husstanden din i løpet av de tre siste månedene (Juli, August og September) vært i Sverige, Danmark eller Finland og handlet varer for å ta med hjem?

Ja..... 24* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke..... 3

ifp2 slutt

if01a: Hvis svart ja i Spm 7.

```

+-----+
| Hvor mange ganger har noen fra husstanden |
| vært på handletur i disse tre landene, i |
| løpet av de siste tre månedene ?         |
+-----+
    
```

Spm 8. Sverige
TIL INTERVJUER: HUSKER IKKE/VET IKKE REGISTERERS SOM 998

TIL INTERVJUER: HUSKER IKKE/VET IKKE
REGISTERERS SOM 998

+---+---+---+ 21*
| | | |
+---+---+---+

Spm 5. filter sjekk

Sverige..... 22* 1,
Danmark..... 2,
Finland..... 3,

© Copyright Gallup 2004
Gallup

SIFO / s50804

Side 3
Dato 4-OCT-04

+---+---+---+ 25*
| | | |
+---+---+---+

Spm 9. Danmark

TIL INTERVJUER: HUSKER IKKE/VET IKKE
REGISTERERS SOM 998

+---+---+---+ 26*
| | | |
+---+---+---+

Spm 10. Finland

TIL INTERVJUER: HUSKER IKKE/VET IKKE
REGISTERERS SOM 998

+---+---+---+ 27*
| | | |
+---+---+---+

Spm 11. filter sjekk

Sverige..... 28* 1,
Danmark..... 2,
Finland..... 3,

ifuf4a: Hvis besøkt flere land

Spm 12. Har du selv vært med på noen av disse
handleturene, og hvilket land besøkte
du i så fall sist?

I Sverige..... 29* 1
I Danmark..... 2
I Finland..... 3

Har ikke vært med på noen
av turene..... 4

Ubesvart/Husker ikke/Vet
ikke..... 5

ifuf4a slutt

if01a slutt

ifuf5: Hvis besøkt land

+-----+
| Jeg leser nå opp noen ulike vareslag. Når |
| du tenker på den siste handleturen til |
| %29., handlet du da noen av disse varene |

Spm 14. Kjøttvarer (inkluderer både pølse,
kjøttfarse,bacon etc, men inkluderer
ikke kylling/fjørfeprodukter)

Ja..... 31* 1
Nei..... 2
Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

Spm 15. Meierivarer (ost, melk, youghurt etc)

Ja..... 32* 1
Nei..... 2
Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

Spm 16. Vin eller sterkvin

Ja..... 33* 1
Nei..... 2
Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

Spm 17. Brennevin (Alle typer)

Ja..... 34* 1
Nei..... 2
Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

Spm 18. Øl

Ja..... 35* 1
Nei..... 2
Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

| for å ta med hjem? |

Spm 13. Kylling, kalkun, pålegg av fjørfe

Ja..... 30* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

Spm 19. Cider

Ja..... 36* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

© Copyright Gallup 2004
Gallup

SIFO / s50804

Side 4
Dato 4-OCT-04

Spm 20. Mineralvann (cola, brus, kullsyreholdig og kullsyrefritt vann)

Ja..... 37* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

Spm 26. ANDRE VARER OG TJENESTER (inklusive reparasjoner, frisør eller andre tjenester)

Ja..... 43* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

Spm 21. Sigaretter

Ja..... 38* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

---

ifuf19: Hvis handlet vin/sterkvin i Spm 16.

Spm 27. Omtrent hvor mange LITER vin og sterkvin handlet du (En flaske inneholder som regel 0,75 liter)?

+---+---+.+---+---+ 44*

| | | | | | |

+---+---+ +---+---+

Spm 22. Tobakk

Ja..... 39* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

---

ifuf19 slutt

ifuf20: Hvis handlet brennevin i Spm 17.

Spm 28. Omtrent hvor mange LITER brennevin handlet du (En flaske inneholder som regel 0,7 liter)?

+---+---+.+---+---+ 45*

| | | | | | |

+---+---+ +---+---+

Spm 23. Snus

Ja..... 40* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker ikke..... 3

---

ifuf20 slutt

ifuf21: Hvis handlet øl i Spm 18.

Spm 29. Omtrent hvor mange LITER øl handlet du (En boks inneholder vanligvis 0,33 eller 0,5 liter. Et brett med 24 bokser 0,33 l, blir ca 8 liter)

Spm 24. Sjokolade eller godteri

Ja..... 41* 1

+---+---+.+---+---+ 46*

| | | | | | |

+---+---+ +---+---+

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

Spm 25. Andre MATVARER

Ja..... 42* 1

Nei..... 2

Ubesvart/Vet ikke/Husker
ikke..... 3

ifuf21 slutt

ifuf22: Hvis handlet mineralvann i Spm 20.

Spm 30. Omtrent hvor mange LITER mineralvann handlet du (En boks inneholder vanligvis 0,33 eller 0,5 liter. Et brett med 24 bokser 0,33 l, blir ca 8 liter)

```

+---+---+ 47*
|   |   |   |   |
+---+---+

```

© Copyright Gallup 2004
Gallup

SIFO / s50804

Side 5
Dato 4-OCT-04

ifuf22 slutt

ifuf23: Hvis handlet sigaretter i Spm 21.

Spm 31. Omtrent hvor mange KARTONGER sigaretter handlet du? (En kartong inneholder vanligvis 200 sigaretter)

```

+---+---+ 48*
|   |   |
+---+---+

```

ifuf23 slutt

ifuf24: Hvis handlet tobakk i Spm 22.

Spm 32. Omtrent hvor mange PAKKER tobakk handlet du? (En pakke tobakk veier vanligvis 50 gram)

```

+---+---+ 49*
|   |   |
+---+---+

```

ifuf24 slutt

ifuf25: Hvis handlet snus i Spm 23.

Spm 33. Omtrent hvor mange GRAM snus handlet du? (En eske løssnus veier vanligvis 50 gram, porsjonspakker vanligvis 24 g)

```

+---+---+ 50*
|   |   |   |
+---+---+

```

ifuf25 slutt

Spm 34. Omtrent hvor mye handlet du for i DAGLIGVARER sist du var i %29. i Norske kroner?

ifuf5 slutt

Spm 36. Har du eller noen i husstanden din i løpet av de siste 3 måneder drukket alkohol i form av hjemmebrent eller smuglervarer (du er anonym i svargivningen)?

Ja..... 53* 1

Nei..... 2

Vil ikke svare..... 3

Vet ikke..... 4

ifald8 slutt

Spm 37. Spm 37.
Din sivilstatus -- er du...
LES OPP

Gift..... 54* 1

Samboende..... 2

Ugift..... 3

Tidligere
gift/skilt/enke/enkemann... 4

Ubesvart..... 5

Spm 38. Hvilken betegnelse passer best på din situasjon. Er du...?
LES OPP

Yrksaktiv og ansatt i
privat sektor..... 55* 1

Yrkesaktiv og ansatt i
offentlig sektor (stat,
fylke, kommune)..... 2

